

ΠΕΡΙΓΡΑΜΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΟΥ ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

Τὴν ἱστορίαν τοῦ Μεταβυζαντινοῦ Δικαίου περιέλαβεν ὁ ἰδρυτὴς τῆς ἱστορίας τοῦ Βυζαντινοῦ ἢ Ἑλληνορωμαϊκοῦ Δικαίου Κ. Ε. Ζαχαριάδης von Lingenthal ἀρχικῶς ὡς τρίτην¹ καί, βραδύτερον, ὡς ἕκτην² περίοδον τοῦ Δικαίου τούτου, ἔνεκα τῆς ἱστορικῆς συνοχῆς τοῦ Μεταβυζαντινοῦ Δικαίου πρὸς τὸ Βυζαντινόν³. Μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ἰδρυτοῦ τῆς νέας Ἱστορικῆς Σχολῆς τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου Λουδοβίκου Mitteis⁴ ἀποκάλυψιν τῆς συνεχείας τοῦ Ἑλληνικοῦ Δικαίου ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 19^{ου} αἰῶνος καὶ τῆς διαιρέσεως τούτου εἰς τέσσαρας περιόδους, τὸ μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ἰσχύσαν εἰς τὰ τέως τμήματα αὐτῆς Δίκαιον ἀπεσπάρθη τοῦ Βυζαντινοῦ Δικαίου καί, ὡς τετάρτη πλέον περίοδος τοῦ Ἑλληνικοῦ Δικαίου, ἀπεκλήθη: «Δίκαιον τοῦ μετὰ τὴν Ἀλωσιν Ἑλληνισμοῦ»⁵. Δὲν νομίζω ἐπιτυχῆ τὸν ὅρον τοῦτον· δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ παρασυρῶμεθα ἀπὸ τὰς εἰς περιόδους διαιρέσεις τῆς καθολικῆς Ἱστορίας καὶ νὰ μεταφέρωμεν ταύτας εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Δικαίου, τὸ ὁποῖον ὄχι μόνον δὲν εἶναι πάντοτε ἀπαραίτητον ν' ἀκολουθῇ τὰς μεταβολὰς τῶν τυχῶν τοῦ λαοῦ, οὕτινος ἐρευνῶμεν τὸ Δίκαιον, ἀλλὰ καὶ ἐνίοτε πολὺ βραδύτερον αἰσθάνεται τὰς συνεπειὰς τῶν μεγάλων ἱστορικῶν μεταβολῶν. Εἰδικώτερον δ' ἐν προκειμένῳ, ἐὰν ἡ πτώσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐσήμανε τὴν τελικὴν κατάρρευσιν τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, δὲν ἀπετέλεσεν ὁμοῦς αὕτη καὶ τὸ μοναδικὸν χρονικὸν ὄριον τῆς περι-

¹ *Juris græco-romani delineatio* (Heidelb. 1839) σ. 85. Ἐπίσης ὁ G. W. E. Heimbach, ἐν *Griechenland geographisch, geschichtlich u. cultur-historisch... in Monographien dargestellt*, τ. 7 (Leipzig 1870) 194.

² *Geschichte d. griechisch-römischen Rechts*, 3η ἔκδ. (Berlin 1892) 46 ἐπ.

³ Zachariā, *Geschichte*, σ. XV, A. Albertoni, *Per una esposizione del diritto bizantino* (Imola 1927) 11 ἐπ. Ὁ I. Mortreuil, *Histoire du droit byzantin* (Paris 1843-1846) καὶ ὁ Siciliano Villanueva, *Diritto bizantino* (Milano 1906) θέτουν ὡς τέρμα τοῦ Βυζ. Δικαίου τὴν Ἀλωσιν (1453).

⁴ *Reichsrecht u. Volksrecht in d. östl. Provinzen d. Kaiserreichs* (Leipzig 1891).

⁵ Δημ. Παππούλια, *Τὸ Ἑλληνικὸν Δίκαιον ἐν τῇ ἱστορικῇ αὐτοῦ ἐξελίξει* ('Αθ. 1912) 28 ἐπ.

λεύσεως μεγάλων τμημάτων τῆς αὐτοκρατορίας εἰς χεῖρας ἄλλων κατακτητῶν, συντελεσθείσης ὁλοκλήρους αἰῶνας προηγουμένως· ἄλλα δὲ τμήματα περιῆλθον τελικῶς εἰς τοὺς Τούρκους κατὰ διαφόρους ἐποχάς, ἀπεχούσας ἐνίοτε αἰῶνας ὁλοκλήρους ἀπὸ τὸ 1453 (π.χ. Κυκλάδες περὶ τὸ 1600, Κρήτη 1669), τινὰ δ' ἐκ τούτων οὐδέποτε περιῆλθον, ἢ περιῆλθον κατὰ βραχύτατα μόνον χρονικὰ διαστήματα, εἰς τοὺς Τούρκους. Συνεπῶς, ὀρίζοντες τὴν Δ' περίοδον τοῦ Ἑλληνικοῦ Δικαίου, ὥς Δίκαιον τοῦ μετὰ τὴν Ἀλωσιν Ἑλληνισμοῦ, ἀποκλείομεν τὴν ἔρευναν τοῦ Δικαίου τῶν τμημάτων ἐκείνων τοῦ Βυζαντίου τῶν περιελθόντων πολὺ πρὸ τῆς Ἀλώσεως εἰς τοὺς Φράγκους, ἢ τοὺς Ἑνετούς, ἢ καὶ αὐτοὺς τοὺς Τούρκους, οὕτινος Δικαίου ἡ ἔρευνα δὲν συμπεριλαμβάνεται ἐπίσης εἰς τὸ Βυζαντινὸν Δίκαιον. Διὰ τοῦτο θεωρῶ ὀρθότερον τὸν ὅρον Μεταβυζαντινὸν Δίκαιον¹, ὅρον μὴ ἐξυπακούοντα ἀποκλειστικῶς τὴν Τουρκοκρατίαν, περιλαμβάνοντα δὲ τὸ Δίκαιον τῶν τμημάτων τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἕκαστον τούτων ἔπαυσε πλέον ὅπως δῆποτε ν' ἀποτελῇ μέρος αὐτῆς.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καθίσταται προφανές, ὅτι, χρονικῶς, ἡ ἐναρξίς τοῦ Μεταβυζαντινοῦ Δικαίου δὲν εἶναι ἐνιαία, ἀλλὰ διάφορος δι' ἕκαστον τμήμα τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους, ἐξαρτωμένη ἐκ τοῦ χρόνου τῆς κατακτήσεως ἑκάστου τμήματος ὑπὸ τῶν Φράγκων, Ἑνετῶν, Τούρκων ἢ ἄλλων λαῶν. Ἀλλὰ καὶ τὸ τέρμα τοῦ Μεταβυζαντινοῦ Δικαίου εἶναι ρευστόν· ἐὰν διὰ τὸ τμήμα τὸ ἀποτελέσαν μετὰ τὴν Ἐπανάστασιν τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος, τὸ Μεταβυζαντινὸν Δίκαιον πρέπει νὰ θεωρηθῇ λήγον ἅμα τῇ ἐνάρξει, ἢ ἅμα τῇ λήξει τῆς Ἐπαναστάσεως, ἢ, ἴσως ὀρθότερον, τὸ 1835 — ὅτε ὠρίσθη νομοθετικῶς ποῖον ἀστικὸν δίκαιον θὰ ἴσχυεν ἐφεξῆς — διὰ τὰ λοιπὰ τμήματα τοῦ Ἑλληνισμοῦ τὸ τέρμα ὀφείλει νὰ μετατεθῇ, ἢ μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεώς των καὶ τῆς, συνεπείᾳ ταύτης, ἐπεκτάσεως τῆς ἐλληνικῆς νομοθεσίας εἰς τὰ τμήματα ταῦτα, ἢ μέχρι τῆς εἰσαγωγῆς ἰδίου ἀστικοῦ κώδικος εἰς ἕκαστον τμήμα (Ἑπτάνησος : 1841, Σάμος : 1897, Κρήτη : 1903), διὰ δὲ τὴν Κύπρον — ἀπὸ τοῦ 1191 — δέον νὰ θεωρηθῇ ὥς μὴ ἐπελθὼν εἰσέτι τὸ τέρμα.

Τὸ Μεταβυζαντινὸν Δίκαιον² ἀτυχῶς ἔχει παραμείνει μέχρι σήμερον σχεδὸν ὅλως ἀνεξερευνήτον, εὐρίσκεται δὲ σήμερον ἡ περὶ αὐτοῦ ἔρευνα ἀσφαλῶς εἰς χειροτέραν θέσιν ἐκείνης, εἰς ἣν εὐρίσκειο ἡ τοῦ Βυζ. Δικαίου

¹ Τὸν ὅρον τοῦτον μεταχειρίζονται ὁ Δ. Παππούλιας, *Griechisches Recht und griechische Rechtsgeschichte* (Athen 1912) 7 καὶ ὁ Π. Ζέπος, ἐν *Greek Law* (Athens 1949) 11 καὶ ἐν Τόμῳ Κωνσταντίνου Ἀρμενοπούλου (Θεσσαλονίκη 1951) 229, ὀρίζοντες ὅμως ἐναρξιν τούτου τὸ 1453. Ὁ Γ. Πετρόπουλος, ἐν Μ. Ἑλλ. Ἐγκυκλ. 10, 644β, μεταχειρίζεται ἐξ ἴσου τὸν ὅρον τοῦτον, ὡς καὶ τὸν τοῦ Δικαίου τοῦ μετὰ τὴν Ἀλωσιν Ἑλληνισμοῦ (αὐτόθι 639α).

² Βλ. σχετικὴν βιβλιογραφίαν ὑπὸ Π. Ζέπου, ἐν ΑΙΑ 11, 49 σημ. 1.

πρὸ 125 ἐτῶν διότι τοῦ τελευταίου αἱ κυριώτεραι τοὐλάχιστον πηγαί—αἱ Νεαραί τῶν μετὰ τὸν Ἰουστιανὸν αὐτοκρατόρων, τὰ Βασιλικά καὶ ἡ Ἑξάβιβλος τοῦ Ἀρμενοπούλου—εἶχον πρὸ πολλοῦ ἐκδοθῇ καὶ ἦσαν προσिताὶ εἰς τοὺς ἐρευνητάς, ἐὰν δὲ οἱ τελευταῖοι οὗτοι, πρὸ τοῦ *Zachariae von Lingenenthal*, ἦσαν ὀλιγάριθμοι, τοῦτο πρέπει ν' ἀποδόσωμεν, πλὴν τῆς δυσχερείας τῆς γλώσσης διὰ τοὺς ξένους ἐρευνητάς, εἰς τὴν παρεγνωρισμένην θέσιν, εἰς ἣν εὐρίσκετο τότε τὸ Βυζάντιον καθόλου, συνεπῶς δὲ καὶ ἡ ἱστορία τοῦ Δικαίου του. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ πρὸ τοῦ *Zachariae* μελετηταὶ τοῦ Βυζ. Δικαίου ἠρεύνων τοῦτο οὐχὶ αὐτοτελῶς, ἀλλὰ πρὸς διευκρίνισιν σκοτεινῶν τινων σημείων τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου.

Τοῦ Μεταβυζαντινοῦ Δικαίου αἱ πηγαὶ εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνέκδοτοι: ὁ Νομοκάνων τοῦ Μανουὴλ Μαλαξοῦ, εἷς τε τὴν ἀρχικὴν μορφήν του, ὥς καὶ εἰς τὰς ἀπείρους παραλλαγὰς του «εἰς ἀπλὴν φράσιν», ἡ Βακτηρία Ἀρχιερέων, αἱ εἰς ἀπλὴν γλῶσσαν παραφράσεις τῆς Ἑξάβιβλου (πλὴν τῆς μεταφράσεως τοῦ Σπανοῦ) καὶ αἱ διάφοροι ἄλλαι νομοκανονικαὶ συλλογαί, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων ἀπενέμετο ἡ δικαιοσύνη κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, εἶναι εἰσέτι ἀνέκδοτοι. Ἀλλὰ καὶ τὰ νομικὰ ἔθιμα τοῦ μείζονος τμήματος τῆς ἑλληνικῆς γῆς — πλὴν τοῦ μικροῦ τμήματος τοῦ ἀποτελέσαντος κατ' ἀρχὰς τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος, οὗτινος τὰ ἔθιμα, ἔστω καὶ ἀτελῶς, συνελέγησαν, κατόπιν τῶν προσπαθειῶν τοῦ Γεωργίου - Λουδοβίκου Maurer — παρέμειναν ἀνεξερευνήτα οὕτως ἀγνοοῦμεν τὰ νομικὰ ἔθιμα τὰ ἰσχύσαντα ἐπὶ Ἑνετοκρατίας ἐν Κρήτῃ καὶ Ἑπτανήσῳ² καὶ ἐπὶ Τουρκοκρα-

¹ Das griechische Volk τ. 1 (Heidelb. 1835) § 40 ἐπ. καὶ ἐν τῇ ἑλλ. μεταφράσει ὑπὸ Ε. Καραστάθη, Ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς (Ἀθ. 1943) § 62 ἐπ. Ἡ τελειότερα ἐπεξεργασία τοῦ συλλεγέντος ὕλικου τῶν ἐθίμων ἐγένετο ὑπὸ τῶν Ἰω. καὶ Παν. Ζέπων, ἐν JGR (Ἀθ. 1931) τ. 8, 441 - 583. Πρβλ. Π. Ζέπου, ἐν ΑΙΔ 11, 51 σημ. 1. Εἰς ταῦτα προσθετέα: περὶ τῶν ἐθίμων Ἀνατ. Σπάρτης, Ἰακ. Βισβίτση, ἐν π. Ἀθηνᾶ 53, 253 ἐπ. Σημειωτέον, ὅτι, πρὸ τοῦ Maurer, ὁ πρόεδρος τοῦ ἐν Σπέτσαις πρωτοκλήτου δικαστηρίου Δυτ. Σποράδων Ν. Γερακάρης, δι' ἐγκυκλίου του τῆς 13 Ἀπριλίου 1829 πρὸς τοὺς διοικητὰς καὶ τὰς δημογεροντίας τῶν νήσων τῆς περιφερείας του, εἶχε ζητήσει πληροφορίας περὶ τῶν ἰσχύοντων εἰς τὰς νήσους ταύτας ἐπιτοπίων νομικῶν ἐθίμων· πρβλ. σχετικῶς Ἰακ. Βισβίτση, αὐτόθι 726, καὶ τὰς ἀπαντήσεις, ἐν Ἑπετ. Ἀρχ. Ἰστ. ἑλλ. Δικαίου 3 (1950) 8 ἐπ.

² Κατὰ τὴν ὑπ' ἀριθ. 18 τῆς 21 Ἰουνίου 1837 ἐγκύκλιον τοῦ Ἀνατ. Συμβουλίου τῆς Δικαιοσύνης, τὸ Ρωμ. Δίκαιον οὐδέποτε ἰσχυρεν ἐν Ἑπτανήσῳ· πρβλ. Ἀνδρ. Μ. Ἰδρωμένο, Περὶ τῆς ἐν Ἑπτανήσῳ ἀφομοιώσεως... καὶ περὶ τῶν πηγῶν τοῦ Ἰονίου Δικαίου (Κέρκ. 1879), 34. Πάντως διὰ τοῦ ἀπὸ 18 Ἰουνίου 1386 δουκικοῦ ἐνετικοῦ χρυσοβούλλου (ἀρθρ. 3) ὠρίσθη διὰ τὴν Κέρκυραν, ὅτι ἡ ἐκδίκασις τῶν ὑποθέσεων θὰ διεξάγεται *secundum ritum et consuetudinem civitatis venetiarum*. Ἐν τούτοις, κατὰ τὸ Ἑνετικὸν Στατοῦτον, ὑπερχεοῦντο οἱ δικασταὶ ν' ἀνατρέχουν, ἐλλείψει γραπτοῦ νόμου, εἰς τὰ τοπικὰ ἔθιμα. (Πρβλ. Α. Ἰδρω-

τίας ἐν Κρήτῃ, Θεσσαλίᾳ, Μακεδονίᾳ, Θράκῃ, Ἡπείρῳ, ταῖς παρὰ τὴν Μ. Ἀσίαν ἑλληνικαῖς νήσοις (πλὴν τῆς Χίου¹) κλπ. καί, ἀτυχῶς, ἴσως διὰ παντός· ἐπίσης οὐδεμία ἀπόπειρα ἐρεῦνης τῶν νομικῶν ἐθίμων τῶν ἑλληνικῶν πληθυσμῶν τῆς Μ. Ἀσίας ἐγένετο, ὧν ἐθίμων ἡ περισυλλογὴ καθίστατο εὐχερεστέρα μετὰ τὴν ἐν Ἑλλάδι ἐγκατάστασιν τῶν πληθυσμῶν τούτων². Οὐδεμία ἐπίσης ἐγένετο συστηματικὴ ἔρευνα τῶν ἐγγράφων τῆς Τουρκοκρατίας, ἰδίως τῶν σωζομένων συμβολαίων καὶ ἀποφάσεων τῶν ἐπισκοπικῶν δικαστηρίων, πρὸς ἀνίχνευσιν τοῦ κρατοῦντος τότε Δικαίου, τῶν δὲ δημοσιευθέντων τυχαίως τοιούτων συμβολαίων καὶ ἀποφάσεων οὐδεμίαν ἔχομεν εἰς ἐνιαῖον σύνταγμα περισυλλογὴν, ἀλλ' οὐδὲ καὶ στοιχειῶδες εὐρετήριον τούτων.

Εἶναι ἐν τούτοις πρόδηλον, ὅτι ἡ μελέτη τοῦ Μεταβυζαντινοῦ Δικαίου δὲν θὰ εἶχε μόνον ἱστορικὸν ἐνδιαφέρον, ὥς ἔχουν αἱ ἔρευναι ἐπὶ τῶν τριῶν προηγουμένων περιόδων τῆς ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Δικαίου, ἀλλὰ καὶ μεγίστην πρακτικὴν σπουδαιότητα· διότι ἐὰν ἦτο γνωστὸν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἐπαναστάσεως, τί ἴσχυεν ὥς Δίκαιον κατὰ τοὺς ἀμέσως προηγουμένους αἰῶνας, δὲν θὰ παρέπαιον αἱ διάφοροι προσωριναὶ Κυβερνήσεις καὶ οἱ νομοθέται τοῦ 1835, περὶ τοῦ εἰσακτέου ἀστικοῦ δικαίου, θὰ ἦσαν οὗτοι σαφέστεροι περὶ τοῦ ποῖα νομοθεσία ἤθελον νὰ ἰσχύσῃ καὶ δὲν θὰ κατελήγομεν, διὰ τῆς ἐπεμβάσεως τῶν πρώτων νομοδιδασκάλων τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ ξένου «Δικαίου τῶν Πανδεκτῶν» καί, ἐσχάτως, εἰς τὴν σύνταξιν ἀστικοῦ Κώδικος, ἐπὶ τῇ βάσει ξένων προτύπων³.

Ἐὰν ἡ ἔρευνα τοῦ Βυζ. Δικαίου δὲν ἦτο εὐχερὴς διὰ τοὺς ἐπιστήμονας τῆς Δύσεως, λόγῳ τῆς γλώσσης τῶν πηγῶν, ἡ ἔρευνα τοῦ Μεταβυζαντινοῦ

μ έ ν ο υ, αὐτόθι 33). Ὁ Σπ. Γκίνη, ἐν Ἐφ. Ἑλλ. καὶ Γαλλ. Νομολογίας 34, 233 ἐπ., κατέστησε πιθανώτατον, ὅτι ἡ διάταξις τοῦ ἀρθρ. 631 Ἰον. Ἀστ. Κώδ. περὶ ἀποκλεισμοῦ τῆς θυγατρὸς ἐκ τῆς ἐξ ἀδιαθέτου πατρικῆς κληρονομίας, ἔχει ἑλληνικὴν καταγωγὴν. Πρβλ. Π. Ζέπου, Ἡ σημασία τοῦ Ἰονίου πολιτικοῦ κώδικος ὡς τοπικοῦ ἑλλ. δικαίου, ἐν ΑἰΔ 5, 556 ἐπ.

¹ Τὰ ἔθιμα τῆς Χίου ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τῶν Maurer, Χρυσανθοπούλου, Καλλιγᾶ, Ζέπων καὶ Ἀλ. Βλαστοῦ, Χιακὰ (Ἐρμ. 1840) 2, 165 ἐπ. Τελευταίως, ἐξ ἀνεκδότου ἐγγράφου, ὑπὸ Δ. Γκίνη, ἐν π. Ἑλληνικά 11, 299 ἐπ. Περὶ τῶν νομικῶν ἐθίμων Καρπάθου καὶ ἄλλων νήσων τῆς Δωδεκανήσου, βλ. κυρίως Μιχ. Γ. Μιχαηλίδου-Νουάρου, Νομικὰ ἔθιμα Καρπάθου (Ἀθ. 1926). Πρβλ. καὶ F. Maroi, Tracce di diritto bizantino nelle consuetudini del Dodecaneso, ἐν π. Studi bizantini e neoellenici 5, 672 ἐπ. Εἰδικῶς περὶ Καστελλορίζου, βλ. Ἀχ. Διαμαντάρου, ἐν ΔΙΕΕΕ 8, 175 ἐπ.

² Βλ. Δ. Παππούλια, ἀνακοίνωσιν ἐν ΠΑΚ 1926, 95. Περὶ τῆς διαδικασίας τοῦ διαζυγίου ἐν Μ. Ἀσίᾳ, κατὰ τὸν 10^{ον} αἰῶνα, πρβλ. Κ. Ζαχοπούλου, ἐν π. Μικρασιατικὰ Χρονικά 2, 357 ἐπ.

³ Βλ. κυρίως Θ. Μακρή, Περὶ τὸ πρόβλημα τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος (Ἀθ. 1943).

Δικαίου ἦτο ἔτι δυσχερεστέρα δι' αὐτούς, διότι ἡ δημοτικὴ γλῶσσα τῶν πηγῶν τοῦ Δικαίου τῆς περιόδου ταύτης παρεκώλυεν ἔτι μᾶλλον τὴν ὑπὸ ξένων ἐρευνητῶν σπουδὴν. Ἀλλ' ἀκριβῶς ἡ χρησιμοποίησις τῆς ἀπλουστεράς νεοελληνικῆς εἰς τὰ μεταβυζαντινὰ νομικὰ κείμενα καθίστα ἔτι εὐχερεστέραν τὴν ὑφ' ἡμῶν, τῶν Ἑλλήνων, μελέτην τούτων· ἐὰν δὲ ληφθῇ προσέτι ὑπ' ὄψιν, ὅτι τὰ πλεῖστα τῶν κειμένων τούτων εὐρίσκονται ἐν ἑλληνικαῖς βιβλιοθήκαις, συνεπῶς ὅτι εἶναι προσιτότεροι εἰς τοὺς Ἑλληνας ἐρευνητάς, καθίσταται ἔτι μᾶλλον ἀκατανόητον, ἀλλὰ καὶ ἀσυνγώρητον, ὅτι δὲν προωθήθη παρ' ἡμῶν ἡ μελέτη τοῦ Μεταβυζαντινοῦ Δικαίου ¹.

Ὅπως ἡ ἀπαρχὴ τῆς αὐτοτελοῦς ἐρεῦνης τοῦ Βυζαντινοῦ Δικαίου ἐγένετο διὰ τῆς *Historiae Juris graeco-romani Delineatio* τοῦ *Z a c h a r i ä v o n L i n g e n t h a l* (1839), ἀποτελούσης περίγραμμα τῆς ἱστορίας τοῦ Δικαίου τούτου, οὕτως ἐνόμισα, ὅτι διὰ τοῦ κατωτέρω περιγράμματος, συμπληρουμένου ἐν τῷ μέλλοντι, πρέπει νὰ τεθῇ ἡ βάσις τῆς συστηματικῆς ἐρεύνης τοῦ Μεταβυζαντινοῦ Δικαίου. Εἶναι προφανές, ὅτι, πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς συστηματικῆς ἐρεῦνης, πρέπει, κατὰ πρῶτον λόγον, νὰ συγκεφαλαιώσωμεν τί ἔχει μέχρι σήμερον ἐπιτευχθῇ ἐπὶ τοῦ προκειμένου—ἔστω καὶ ἂν τοῦτο εἶναι ἐλάχιστον—καὶ ποῖα εἶναι τὰ ἐπιτευκτέα—ἔστω καὶ ἂν ταῦτα εἶναι πολλά. Στοιχειῶδες περίγραμμα τοῦ Μεταβυζαντινοῦ Δικαίου εἶχεν ἤδη γίνει καὶ διὰ τῆς εἰρημένης *Delineatio* (σ. 85 ἐπ.) καὶ ὑπὸ τοῦ *G. W. E. Heimbach* ² βραδύτερον· ἐσχάτως ὁ *Γ. Πετρόπουλος*, ἐν τῇ Ἱστορίᾳ καὶ Εἰσηγήσει τοῦ Ρωμ. Δικαίου ³ περιέλαβε καὶ περίγραμμα τοῦ Μεταβυζ. Δικαίου, περιορισθεὶς ὅμως εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ *Z a c h a r i ä* καὶ τοῦ *Heimbach* παρεχομένας πληροφορίας. Διὰ τοῦτο δὲν νομίζω, ὅτι τ' ἀνωτέρω περιγράμματα καθιστοῦν περιττὸν τὸ παρόν.

Ἐν τῷ περιγράμματι παρέλιπον τὰ πατριαρχικὰ σιγίλλια, γράμματα, ὁρισμοὺς κλπ., ὧς καὶ τὰ ὑπὲρ μητροπολιτῶν βεράτια, ἐφ' ὧσιν διὰ πάντων τούτων ἐχορηγοῦντο προνόμια ὑπὲρ ὠρισμένης ἐκάστοτε μονῆς ἢ ἐκκλησίας, περιουσιακοῦ περιεχομένου· ἡ ἔνταξις τῶν ἐνταῦθα θὰ ἠῤῥανε δυσαναλόγως τὸ παρὸν περίγραμμα, θὰ ἐπνίγοντο δ' ἐν αὐτοῖς τὰ καθ' ἑαυτὸ νομικὰ μνημεῖα τῆς περιόδου ταύτης, αὐξανομένου καὶ τοῦ ποσοστοῦ τῶν παραλείψεων. δεδομένου, ὅτι μέχρι τῆς ἀποπερατώσεως τοῦ μνημειώδους ἔργου τοῦ Πατρὸς *V. G r u m e l*: *Actes des Patriarches*, οὗτινος τὰ τρία μέχρι τοῦδε ἐκδοθέντα τεύχη (1932 – 1947) φθάνουν χρονολογικῶς μόλις μέχρι τοῦ 1206, ἡ ἐπ' ἐμοῦ ἀναγραφὴ τῶν σιγιλλίων κλπ. τούτων, θὰ ἦτο μᾶλλον τυχαία.

¹ Πρβλ. *Δ. Παππούλια*, Περὶ τῆς ἀποστολῆς τῶν Ἑλλήνων νομικῶν ἐν τῇ ἐρεῇ τῆς ἱστορίας τοῦ ἑλλην. δικαίου (Ἀθ. 1928), 24 ἐπ.

² Ἐνθ' ἀν. τ. 8, σ. 1 ἐπ.

³ Σ. 267 – 273. Πρβλ. τοῦ αὐτοῦ, ἐν *Μ. Ἑλλ. Ἐγκυκλ.* 10, 640β – 641α.

Δυσχερείας παρέχει ἡ πλήρης ἀναγραφὴ τῶν σουλτανικῶν ἀχτιναμέδων, δι' ὧν παρεχωρήθησαν ὠρισμένα προνόμια ὑπὲρ τῶν κατοικῶν ὠρισμένων περιφερειῶν ἢ νήσων, ἢ τῆς Ἐκκλησίας, διότι τοὺς προνομιακοὺς τούτους ὀρισμούς, ἐν μεταφράσει (διὰ τὴν πιστότητα τῆς ὁποίας οὐδεμίαν δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν πάντοτε βεβαιότητα) συμπωματικῶς ἀπαντῶμεν, οὐδεμιᾷς γενομένης μέχρι σήμερον προσπάθειας συστηματικῆς περισυλλογῆς των ¹.

¹ Πλουσιωτάτη ἡ περὶ τῶν προνομίων βιβλιογραφία· ἀξιολογώταται αἱ μελέται τοῦ Κ. Ἀμάντου, ἐν π. Ἑλληνικά 9, 103 ἐπ. καὶ τοῦ Ν. Πανταζοπούλου, ἐν ΑΙΑ 10, 449 ἐπ. Πρβλ. ἐπίσης Π. Ζέπου, ἐν ΑΙΑ 11, 58 σημ. 2.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΑΙ

ΑΙΔ	== Ἀρχεῖον Ἰδιωτικοῦ Δικαίου (περιοδικόν) 1934 ἐπ.
ΓΑΚ	== Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους (Ἀθῆναι).
Delineatio	== Zachariæ von Lingenthal, Historiæ juris græco romano delineatio (Heidelbergæ 1839).
ΔΙΕΕΕ	== Δελτίον Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος (περιοδικόν) 1883 ἐπ.
ΕΒΕ	== Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη τῆς Ἑλλάδος.
ἐδ.	== ἐδημοσιεύθη.
ΕΕΒΣ	== Ἐπετηρὶς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν, 1924 ἐπ.
Ἑκ. Ἀλ.	== Ἑκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια (περιοδικόν) 1880 ἐπ.
Ἑπ. Χρ.	== Ἑπειρωτικὰ Χρονικά (περιοδικόν) 1925 ἐπ.
ΙΕΕΕ	== Ἱστορικὴ καὶ Ἐθνολογικὴ Ἑταιρεία τῆς Ἑλλάδος.
JGR	== Ἰω. καὶ Παν. Ζέπων, Jus Græcoromanum (Ἀθῆναι 1931), τόμοι 1 - 8.
Μ. Γεδεών, Γράμματα	== Ἐπίσημα γράμματα τουρκικά, ἀναφερόμενα εἰς τὰ ἐκκλησιαστικά ἡμῶν δίκαια (Κ/πολις 1910).
Μ. Γεδεών, Καν. Διατ.	== Κανονικαὶ Διατάξεις (Κ/πολις 1888 - 1889) τόμοι 1 - 2.
Μ.	== Μονή.
μ.	== μητροπολίτης.
Ν. Ἑλλην.	== Νέος Ἑλληνομνήμων (περιοδικόν) 1904 ἐπ.
π.	== περιοδικόν.
ΠΑΚ	== Πρακτικά Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, 1926 ἐπ.
ΠΕΦΣΚ	== Περιοδικόν ἑλλ. φιλολογικοῦ Συλλόγου Κ/πόλεως, 1863 ἐπ.
πΚ	== πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως.
Ράλλη - Ποτλῆ	== Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν Κανόνων (Ἀθ. 1852 - 1859) τ. 1 - 6.
Σάθα	== Κ. Σάθα, Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη, τ. 1 - 7 (1872 - 1894).
ΤΑ	== Τόμος Ἀρμενοπούλου, ἐπὶ τῇ ἑξακοσιετηρίδι του (Θεσσαλονίκη 1951).
χφ.	== χειρόγραφος κώδιξ.

- 1173; - 1188;** «*Assises de la Court des bourgeois*». Τὸ γαλλικὸν κείμενον τῶν Ἀσσιζῶν τῶν βασιλείων Ἱερουσαλὴμ καὶ Κύπρου, ἀγνώστου συντάκτου. Ἔδ. ὑπὸ V. F a u c h e r (Rennes 1841) καί, περιληπτικώτερον, ὑπὸ B e u g n o t, *Assises de Jerusalem ou Recueil des ouvrages de jurisprudence composés pendant le XIIIe siècle dans les royaumes de Jerusalem et de Chypre*, τ. II (Paris 1843).
- 1205; - 1218;** Ἑλλ. μετάφρασις τῶν Ἀσσιζῶν διὰ τοὺς ἀστούς (τοῦ Κατωτέρου Συμβουλίου). Μεταφράστης καὶ ἀκριβὴς χρονολογία μεταφράσεως ἀγνώστοι. Ἔδ. ὑπὸ Σάθ α, 6, 1-497, ἐπὶ τῇ βάσει δύο χφ. (paris. gr. 1390 φ. 1-210 καὶ suppl. gr. 465 φ. 1-244). Ἐξ ἑτέρου χφ. Μ. Μεγ. Λαύρας (Ἀθῶ), ἀπολεσθέντος, ἔδ. ὁ Πίναξ περιεχομένων (κεφ. 297), τὸ προοίμιον καὶ τὰ κεφ. 1-61 ἐν *Delineatio*, σ. 138-190. Πρβλ. Ἀ δ. Ἀ δ α μ α ν τ ί ο υ, ἐν ΔΙΕΕΕ 6, 453-675.
- 1260.** «*Διάταξις Κυπρία*». ἐκ τοῦ χφ. paris. gr. 1391 ἔδ. ὑπὸ Σάθ α 6, 499-513, ὑπὸ τὸν ἄνω τίτλον, ἰδιωτικὸν νομικὸν ἐγχειρίδιον, συνταχθὲν ἐν Κύπρῳ, ἐκ τῆς Ἐπιτομῆς, τοῦ Προχείρου, τῆς Ἐκλογῆς Νεαρῶν Λέοντος, τῆς Ἰδιωτικῆς Ἐκλογῆς Ἰσαύρων καὶ τῶν Παραρτημάτων τῆς. Πρβλ. Z a c h a r i a e, Ὁ Πρόχ. Νόμος, σ. CXCIV. Πέντε περιγραφαὶ δικῶν ἐπὶ θεμάτων οἰκογ. δικαίου ἔδ. ὑπὸ τ ο ὕ ἰ δ ί ο υ, ἐν *Gesch. d. griech. röm. Rechts*, γ' ἔκδ. σ. 399-406, ἐν γερμ. μετάφρασει.
- 1299.** Συνθήκη Χάνδακος (Κρήτης) ἐξ ἄρθρων 33, μεταξύ Ἑνετῶν καὶ μεγάλου Ἀρχοντος Ἀλεξίου Καλλέργη, δι' ἧς ρυθμίζονται σχέσεις δημοσίου καὶ ἰδιωτ. δικαίου, ἔδ. πληρέστερον ὑπὸ E. Gerland, *Das Archiv d. Herzogs v. Candia* (Strassburg 1899) 120 ἐπ. καὶ ὑπὸ Σ. Ξ α ν θ ο υ δ ί δ ο υ, ἐν π. Ἀθηνᾶ 14, 200 ἐπ. Πρβλ. τ ο ὕ ἰ δ ί ο υ, Ἡ Ἑνετοκρατία ἐν Κρήτῃ (Athen 1939) 64 ἐπ.
- 1303-1330.** «*Ἀσσίζαι τῆς Ρωμανίας*», συνταχθεῖσαι ἐπὶ τῇ βάσει τῶν Ἀσσιζῶν Ἱερουσαλὴμ καὶ Κύπρου, πρὸς χρῆσιν τῶν ὑπὸ τῶν Φράγκων καταληφθεῖσων χωρῶν. Μνημονεύονται ἐν Χρονικῷ Μορέως ὡς «σ υ ν ἡ θ ε ι α» (στ. 1250, 1295, 2095, 7413, 7481, 7519, 7610,

7670, 7876, 7905), ἡ «τ ο ὕ τ ό π ο υ τ ά σ υ ν ή θ ε ι α» (στ. 7334, 7504, 7510, 7568, 7589, 7639, 7923, 8640), ἡ «ό ν ό μ ο ς τ ῶ ν ρ ω μ α ί ω ν» (στ. 2095). Ἐδόθησαν ὑπὸ τοῦ αὐτοκρ. Ἐρρίκου εἰς Γοδοφρεῖδον τὸν Α' τὸν Βιλλαρδουίνον (πρβλ. στ. 2611 : «κι' ἀπαύτου γὰρ τοῦ ἔδωκεν ἐγγράφου τὰ συνήθεια»). Ὅτι αἱ Ἀσσίζαι ἦσαν γραπταί, συνάγεται καὶ ἐκ τῶν στ. 7567, 7588, 7715 : «τοῦ νόμου τὸ βιβλίον». Ἀρχικὸν κείμενον δὲν διεσώθη. Μεταγενεστέρα ἐνετικὴ διασκευὴ ἐδ. ὑπὸ P. C a n c i a n i, Barbarorum leges antiquae, τ. III (Βεν. 1785) 493–534, ἐπὶ τῇ βάσει δύο χφ. Νεωτέρα κριτικὴ ἔκδοσις, ἐπὶ τῇ βάσει ἑτέρων δέκα χφ. μετ' ἐκτεταμένης ἀναπτύξεως, ὑπὸ G. R e c o u r a, Les Assises de Romanie (Paris 1930). Ἀγγλικὴ μετάφρασις ἐκ τῆς τελευταίας ὑπὸ P e t e r W. T o r p i n g, Feudal Institutiones as revealed in the Assizes of Romania (Philadelphia 1949) μετ' ἐκθέσεως. Πρβλ. τ ο ὕ ἰ δ ί ο υ : The formation of the Assises of Romania, ἐν π. Byzantion 17, 304 ἐπ. ὑποστηρίζοντος, ὅτι αἱ Ἀσσίζαι τῆς Ρωμανίας δὲν συνετάχθησαν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν Ἀσσιζῶν Ἱερουσαλὴμ καὶ Κύπρου, ἀλλ' ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ τοπικοῦ ἑλλ. δικαίου. Περὶ τοῦ γεωγρ. ὅρου «Ρωμανία» πρβλ. Κ. Ἀ μ α ν τ ο ν, ἐν π. Ἑλληνικά 6, 231 ἐπ.

1386. Δουκικὸν χρυσόβουλλον τῆς 18 Ἰουνίου, δι' οὗ εἰσῆχθησαν ἐν Κερκύρᾳ τὰ Statuti Veneti «... bonas consuetudines quas antiquitus habuerunt cum omni eorum arbitrio et voluntate... in facto dohariarum et aliis» (πρβλ. Ἀ ν δ ρ. Μ. Ἰ δ ρ ω μ έ ν ο ν, Περὶ τῆς ἐν Ἑπτανήσῳ ἀφομοιώσεως πρὸς τοὺς νόμους τοῦ ἑλλ. βασιλείου, Κέρκ. 1879, 9).

1388; Χρονικὸν τοῦ Μορέως. Ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως ἐνδιαφέρον διὰ τὰς συχνάκις ἀναφερομένας Ἀσσίζας (βλ. ἔτος 1303). Ἐνδιαφέρουσα δικονομικῶς ἐν τῷ Χρονικῷ ἡ περιγραφὴ τῆς δίκης τῆς Μαργαρίτας τοῦ Neuilly (στ. 7417–7619). Πλὴν τῆς παλαιότητος ἔκδόσεως τοῦ Χρονικοῦ ὑπὸ I. A. B u c h o n (1825–1840) καὶ τῆς—ἀρίστης—τοῦ J o h n S c h m i t t (1904) ὑπάρχει καὶ ἡ προχειροτέρα πρόσφατος τοῦ Πέτρου Κ α λ ο ν ά ρ ο υ (1940). Περὶ τοῦ Χρονικοῦ ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως, βλ. Π. Ζ έ π ο ν, ἐν ΕΕΒΣ 18, 202 ἐπ.

1430. Ὅρισμός Σινάν πασᾶ, περὶ παραδόσεως Ἰωαννίνων, ἐδ. ἑπανελημμένως, τελευταίως ὑπὸ Κ. Ἀ μ ά ν τ ο ν, ἐν Ἡπ. Χρ. 5, 208 ἐπ.

1476–1482. Ἐπὶ πΚ Μαξίμου Γ' τρεῖς κανονικαὶ διατάξεις, ξξ ὧν : Παραίνεσις πρὸς τοὺς κριτὰς καὶ Γράμμα συνοδικόν, ἵνα κρίνονται οἱ γάμοι παρὰ τῶν ἐπισκόπων. Πρβλ. Μ. Γ ε δ ε ώ ν, Πατριαρχ. Πίνακες, 486 καὶ Γ. Ζ α β ί ρ α, Νέα Ἑλλάς, 92.

1481. «Ἀκολουθία τυπωθεῖσα ὑπ' αὐτῆς τῆς ... Συνόδου, εἰς τοὺς ἐκ λατινικῆς αἰρέσεως ἐπιστρέφοντας τῇ ὀρθοδόξῳ τε καὶ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ». Ἐπὶ πΚ Συμεών. Ἔδ. ἐν Τόμῳ Ἀγάπης, τοῦ π. Ἱεροσ. Δοσιθέου (Ἰάσιον 1698) 568 ἐπ. καὶ ἐν Ράλλη-Ποτλῇ, 5, 143 ἐπ.

1498; «Σύνταγμα κατ' ἀλφάβητον πασῶν τῶν υποθέσεων τῶν ἱερῶν καὶ θείων Κανόνων καὶ τῶν Νόμων, ὅπου ἐποίησεν ὁ ἐν ἱερομονάχοις... κὺρ Ματθαῖος [Βλαστάρη] ἐξηγήθη δὲ αὐτὸ περὶ φράσεων ὁ τιμιώτατος καὶ εὐσεβὴς ἄρχων Κουβάλης Κριτόπουλος. Εὐσεβὴς θεολογία ὅπου πρέπει νὰ πιστεῖται πᾶς χριστιανὸς ὀρθόδοξος ἄνθρωπος». Μετάφρασις εἰς ἀπλὴν γλῶσσαν τοῦ Συντάγματος τοῦ Βλαστάρη. Εὑρεται ἐν χφ. paris. gr. 1376 φ. 1—822 (Α—Π) καὶ Μ. Μεγ. Λαύρας (Ἀθῶ) 1416 τοῦ ιη' αἰ. (ἐπίσης Α—Π). Ὑπὸ τὸν αὐτὸν ὅμως τίτλον εὑρεται νομοκάνων συντεθειμένος ἐκ τοῦ Συντάγματος τοῦ Βλαστάρη καὶ τῆς Ἐξαβίβλου τοῦ Ἀρμενοπούλου, ἐν χφ. EBE 1402 (κεφ. 224) καὶ 1426 (κεφ. 174), Μ. Βλατέων 84 (κεφ. 203), Μ. Κωνσταντίνου 17 (κεφ. 194), Μ. Ἐσφιγμένου 267 (κεφ. 190), Κεντρ. Σεμιναρίου Βουκουρεστίου (κεφ. 196). Ἀπόσπασμα ἐκ νομοκάνωνος τοῦ δευτέρου τούτου τύπου (πιθανώτατα ἐκ τοῦ EBE 1402) ἐδ. ὑπὸ Λ. Σγούτα, ἐν π. Θέμις 7 (1856) 246 ἐπ. Διὰ τὰ χφ. paris. gr. 1377 φ. 1—408, Βιέννης suppl. 46, Μ. Μεγ. Λαύρας (Ἀθῶ) 1858, Μ. Βατοπεδίου 542, Μ. Διονυσίου 374, Μαρκιανῆς app. III 8, ἀγνοῶ ἂν περιέχουν τὸν α' ἢ τὸν β' τύπον. Πίνακα τῶν περιεχομένων τοῦ β' τύπου, ἐκ χφ. Μ. Βλατέων 84, ἐδ. ὁ Σωφρόνιος Εὐστρατιάδης, ἐν π. Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς 3, 138 ἐπ. Προβλ. Δ. Γκίνη, ἐν ΤΑ 174 σημ. 4.

1520;—1545; Ἐπὶ πΚ Ἱερεμίου, ὁ Μανουὴλ Ξανθινός, ἱεροδιάκονος καὶ μέγας χαρτοφύλαξ τῆς Μ. Ἐκκλησίας, συνέθεσεν «Ἐκθεσιν περὶ κεκωλυμένων καὶ ἀκωλύτων γάμων». Ἔδ., κατὰ παράφρασιν ἐπὶ τὸ ἀπλούστερον, τὸ 1564 ἐν τῷ βιβλίῳ: Περὶ τῶν τῆς συγγενείας βαθμῶν... (βλ. ἔτος 1564). Ἀνετυπώθη ἐν τῇ ἐκδόσει 1569 καὶ 1588. Ἐπίσης ἐν Εἰρημολογίῳ τοῦ 1553. Συμπεριελήφθη δὲ ἡ Ἐκθεσις καὶ ἐν Νομοκανόνι τοῦ Μαλαξοῦ τοῦ 1561 (κεφ. ΤΖ'), ἀνεδημοσιεύθη δ' ἐκεῖθεν ὑπὸ Κ. Δυοβουνιώτου, Ὁ νομοκάνων τοῦ Μ. Μαλαξοῦ (Ἀθ. 1916) 83—88. Περὶ τοῦ Ξανθινοῦ, προβλ. Ξ. Σιδερίδην, ἐν ΠΕΦΣΚ 30, 190 ἐπ. Προβλ. Μ. Γεδεών, ἐν Ἐκ. Ἀλ. 5, 36 ἐπ.

1539. Φιρμάνιον Σουλεϊμάν Β' διὰ τὴν Ἄνδρον, ἐδ. ὑπὸ Δ. Πασχάλη, Ἡ Ἄνδρος 2 (Ἀθ. 1927) 109 ἐπ.

1554. Συνοδ. ἀποφάσεις ἐπὶ πΚ Διονυσίου, περὶ διαζυγίου, ἔδ. ὑπὸ Μ. Γ ε δ ε ώ ν, Καν. Διατ. 2, 379.
1560. Δύο συνοδ. ἀποφάσεις, ἐπὶ πΚ Ἰωάσαφ, περὶ κωλυμάτων γάμου καὶ περὶ τρίτου γάμου, ἔδ. ὑπὸ τοῦ Βελεγράδων Ἀ ν θ ι μ ο υ, ἐν Ἑκ. Ἀλ. 4, 527 ἐπ. καὶ ὑπὸ Μ. Γ ε δ ε ώ ν, Καν. Διατ. 1, 31 καὶ 2, 70. Μία τούτων μνημονεύεται ἐν παραλλαγῇ νομοκάνονος Μαλαξοῦ (κεφ. PNB' 2) ἐν π. Θέμις 7 (1856) 190, ὅπου ὁμως ἀναγράφεται, κατὰ λάθος, χρονία 1660. Πρβλ. Z a c h a r i ā, Geschichte 46, Ἀ ν θ ι μ ο υ, ἐνθ' ἀν. 527 καὶ Κ. Δ υ ο β ο υ ν ι ώ τ η ν, ἐνθ' ἀν. 67.
1561. Νομοκάνων Μ α ν ο υ ῆ λ Μ α λ α ξ ο ῦ, ἐκ κεφ. 580. Ὁ πρόλογος («Ἐπειδὴ ἐν τοῖς ἱεροῖς...»), ὁ πίναξ περιεχομένων, ὥς καὶ τινα κεφάλαια, ἔδ. ὑπὸ Κ. Δ υ ο β ο υ ν ι ώ τ ο υ, ἐνθ' ἀν. 19, 28–54, 60–61 καὶ 71–88. Χφ.: α) Πέτρου Ἀγγελοπούλου, ἐν Ἀθήναις, τέως Κολυβᾶ 8· περιγραφή ἐν Ν Ἑλλ. 11, 474 καὶ Κ. Δ υ ο β ο υ ν ι ώ τ ο υ, ἐνθ. ἀν., β) Μ. Ἰβήρων 287 καὶ γ) Ἀκαδημίας Ρουμανίας 278 (209).
1562. Νομοκάνων Μ α ν ο υ ῆ λ Μ α λ α ξ ο ῦ «εἰς κοινὴν φράσιν». Πρόλογος: «Θησαυρὸς κεκρυμμένος...». Τὸ πρωτότυπον τῆς παραφράσεως, γενομένης ὑπὸ τοῦ Μ α λ α ξ ο ῦ, δὲν ἐσώθη. Πολλαὶ παραλλαγαὶ εἰς ὑπερτριακόσια χφ. Κατάλογος τούτων ἔδ. ὑπὸ Δ. Γ κ ί ν η, ἐν π. Ἑλληνικά, 8, 29 ἐπ. Ἀποσπάσματα τοιαύτης παραλλαγῆς ἔδ. ἐν π. Θέμις 7, 165 ἐπ. ἐξ ἑτέρου δὲ χφ. ὑπὸ Δ. Γ κ ί ν η, ἐν ΕΕΒΣ 19. 221 ἐπ. Αἱ παραλλαγαὶ αὗται τροποποιοῦν τὸ Δίκαιον τῆς ἀρχικῆς μορφῆς (βλ. ἔτος 1561) ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐθίμων. Πρβλ. Δ. Γ κ ί ν η, ἐν ΠΑΚ 13, 395 ἐπ. Ὁ πρόλογος ἔδ. ὑπὸ Κ. Δ υ ο β ο υ ν ι ώ τ ο υ, ἐνθ' ἀνωτ. 20 ἐπ. Πίνακα περιεχομένων, ἐκ χφ ἐκ κεφ. 273, ἔδ. ὁ Z a c h a r i ā, ἐν Mémoires de l'Académie imperiale des sciences de St. Petersburg, VIIIE σειρά, τόμος 28, ἀρ. 7 (1881) σ. 7 ἐπ. Ἐπίσης ὁ Ξ. Σ ι δ ε ρ ί δ η ς, ἐξ ἑτέρου χφ. ἐκ 397 κεφ., ἐν ΠΕΦΣΚ 30, 196 ἐπ.
1564. Περὶ τῶν τῆς συγγενείας βαθμῶν συνοπτικὴ συλλογὴ ἐκ διαφορῶν, συντεθεῖσα παρὰ Ζαχαρίου ἱερέως Σκορδυλίου κρητὸς τοῦ ἐπονομαζομένου Μ α ρ α φ α ρ ᾶ καὶ ἐπιτρόπου τοῦ τῆς Κ/πόλεως οἰκ. πατριάρχου κυρίου Ἰωάσαφ... Ἐνετία 1564. Ἀνετυπώθη ἐκ νέου αὐτόθι, τὸ 1569 καὶ τὸ 1588. Πρβλ. ἔτος 1520. Διὰ μακρῶν πραγματεύεται περὶ αὐτοῦ ὁ Π α υ λ ώ φ, Περὶ τοῦ κεφ. 50 τῆς Κορυτσαῖα Κνίγκα (Μόσχα 1887, ρωσιστί).
- 1573; «Νόμιμον ἐκλελεγμένον ἐκ διαφορῶν βιβλίων καὶ ἀπὸ τὴν θείαν καὶ ἱερὰν Γραφήν, συντεθὲν παρὰ τοῦ λογιωτάτου κυρίου Ἰωάν-

νοῦ *ιερέως Τρουλινού τοῦ Κρητός καὶ πνευματικοῦ πατρὸς ἡμῶν*». Ἐν χφ. Μαρκιανῆς Βενετίας, app. III 9. Ἐφ' ὅσον ὁ Τρουλινός, κατὰ τὴν *Delineatio* 93, μνημονεύει τὸ *Jus Orientale* τοῦ Bonifidius, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ συνετάχθῃ τὸ Νόμιμον τοῦτο πρὸ τοῦ 1573.

1574 Προκήρυξις τοῦ μπαΐλου Κερκύρας Φραγκίσκου Γρίττη περὶ ἀπαλλαγῆς ἀπὸ ἀγγαρειῶν τῶν χωρικῶν τῆς νήσου. Ἐδ. ὑπὸ I. Ρωμανοῦ, Γρατιανὸς Ζώρξης αὐθέντης Λευκάδος (Κερκ. 1870) 319 ἐπ.

1575. Πρωτονοταρίου Θεοδοσίου Ζυγομαλά «*Βασιλικῶν νόμων ἐπιτομή τοῦ σόφωτάτου ἀνθυπάτου, τοῦ μεγάλου κριτοῦ τῆς Ἀνατολῆς, τοῦ Ἀτταλειώτου...*». Ἐν δυσὶ χφ. Γυμνασίου Θεσσαλονίκης του ιζ' αἰ. καὶ μητροπόλεως Τραπεζοῦντος τοῦ 1605. Ἐν τῶν χφ. τῆς Θεσσαλονίκης νῦν ἐν ΕΒΕ 2140 (suppl. 140). Τοῦτο περιέχει (φ. 1 — 165) ἀκέφαλον σύνταγμα κατ' ἀλφάβητον, ἀνεῦ προοιμίου καὶ ἐπικεφαλίδος· ἀρχ. «ἀκίνητον ἐκκλησιαστικὸν πρᾶγμα δὲν ἀποξενώνεται μόνον ἂν εἶναι ἀπρόσοδον νὰ μὴν ἔχῃ κανένα διάφορον...». Ἐν τέλει (φ. 165): «ἐγράφη διὰ χειρὸς Θεοδοσίου πρωτονοταρίου Ζυγομαλά καὶ εἰς τὸ σαφὲς ἦλθεν ὡς δυνατόν». Πρβλ. *Delineatio* 93, ἀριθ. 5, Zachariae, Anecdota σ. XXI σημ.

— Τοῦ αὐτοῦ Θεοδοσίου Ζυγομαλά Ἐπιτομή ἐν μεταφράσει τῆς Ἐξαβίβλου τοῦ Ἀρμενοπούλου. Πρβλ. Zachariae, *Delineatio* σ. 93 ἀριθ. 6, τοῦ ἰδίου, Anecdota σ. XXI σημ., τοῦ ἰδίου, Geschichte σ. 47. Περὶ Ζυγομαλά πρβλ. Κ. Δυοβουνιώτην ἐν π. Θεολογία 1, 21 καὶ E. Legrand, Notice biographique sur Jean et Théodose Zygomalas (Paris 1889).

1576. Νομοκάνονον κατὰ στοιχεῖον Συμεῶνος ἱερομονάχου τοῦ Σχολαρίου. Χφ. ἐν Μ. Φιλοθέου (Ἀθῶ) δὲν ὑπάρχει ἐν Καταλόγῳ Λάμπροῦ. Πρβλ. *Delineatio* 93.

— Πατριαρχικαὶ ἀποφάσεις Ἱερεμίου, ἐν χφ. Gotha 386. Ἀποσπάσματα ἔδ. ὑπὸ Zachariä, ἐν Mémoires de l'Académie de St. Petersbourg, VII σειρὰ, τόμ. 28, ἀριθ. 7.

1578. Ἀχιναμὲς Σελήμ Β' περὶ Χίου, ἔδ. ὑπὸ Κ. Ἀμάντου, ἐν π. Ἑλληνικά, 9, 229 ἐπ.

1579. Ἀχιναμὲς Μουράτ Γ' ὑπὲρ τῶν Κυκλάδων νήσων, ἔδ. ἐν γαλλ. μεταφράσει ὑπὸ Κ. Hoppf, Venetobyzantinische Analekten (1859) 156 καὶ ὑπὸ Κ. Ἀμάντου, ἐνθ' ἀν. 132 ἐπ. Ἐν παλαιότερα ἑλλ. μεταφράσει ἔδ. ὑπὸ Π. Ζεργλέντη, Γράμματα τῶν τελευταίων Δουκῶν τοῦ Αἰγαίου πελάγους (Ἐρμ. 1924) 101 καὶ ὑπὸ Δ. Πασχάλη, ἐν π. Ἀνδριακὰ Χρονικά 1, 130.

1580. Διάταξις πΚ Μητροφάνους περὶ κωλυμάτων γάμου, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γεδεών, Καν. Διατ. Β' 380.
1583. Συνοδικὸν σημεῖωμα πΚ Ἱερεμίου Β' περὶ κωλυμάτων γάμου ἔνεκα πνευματικῆς συγγενείας, ἐν Ἀλ. Σπανοῦ Ἑγχ. περὶ συνοικεσίων, ἐν ἐκδόσει Ἑξαβίβλου (1744) 559.
1588. Συνοδικὴ προᾶξις ἐπὶ πΚ Ἱερεμίου Β' περὶ τοῦ πατριάρχου Μοσκοβίας, ἐν Ράλλη-Ποτλῇ 5, 149 ἐπ. Προβλ. ΕΕΒΣ 9, 213 ἐπ.
1593. Δώδεκα συνοδικαὶ ἀποφάσεις ἐν χφ. 1323 φ. 384-387 Ἑθν. Βιβλ. Παρισίων καὶ 16 Μ. Μεγ. Λαύρας (Ἀθῶ). Προβλ. Delineatio 87.
1603. Βεράτιον ὑπὲρ μ. Λαρίσσης Λεοντίου, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γεδεών, Γράμματα 92 ἐπ.
1611. Σημεῖωμα πΚ Νεοφύτου περὶ διαφορῶν γαμικῶν κεφαλαίων, ἐδ. ἐν Ράλλη-Ποτλῇ 5, 156 ἐπ.
1645. Βακτηρία Ἀρχιερέων. «... συντέτακται διὰ χειρὸς... Ἰακώβου ἱερομονάχου καὶ ἀρχιμανδρίτου καὶ ἐπιτρόπου Ἰωαννίνων... ἐν ἔτει ἀπὸ Χριστοῦ, αχμε' ἐν μηνὶ Σεπτεμβρίῳ ἰνδικτικῶνος ιδ'». Ἀνέκδοτος, εὑρεταὶ ἐν χφ. Μετ. Παν. Τάφου Κ/πόλεως 30, 57 καὶ 177, Μ. Σινᾶ 1122, Μ. Σουμελᾶ 6, Μ. Δοχειαρίου 28δ, Θ. Σχολῆς Χάλκης 78, Μ. Μ. Σπηλαίου 157, Μ. Λαύρας (Καλαβρύτων) 3, ΙΕΕΕ 301, Μ. Εὐαγγελιστρίας Σκιάθου 6, Ἀκαδ. Βουκουρεστίου 300, 649, 800. Ὡρισμένα ἐδάφια ἐδ. ὑπὸ Δ. Γκίνη, ἐν ΕΕΒΣ 19, 218 ἐπ. Προβλ. Zachariä, ἐν Archiv f. mittel-neugr. Philologie τοῦ Deffner 1, 200 ἐπ. καὶ H. Gelzer, ἐν Abh. d. philos.-philol. Classe d. kgl. Bayer. Academie d. Wissenschaften 21, 618 ἐπ. Προβλ. ἔτος 1703.
1646. Ἀχταμὲς Ἱμπραήμ, ὑπὲρ τῶν κατοίκων τῶν Κυκλάδων, ἐδ. ὑπὸ Π. Ἀργυροπούλου, Δημοτ. Διοίκησις ἐν Ἑλλάδι (1859) 45 καὶ Μ. Γεδεών, Γράμματα 101 ἐπ.
1662. Βεράτιον ὑπὲρ πΚ Διονυσίου Γ' τοῦ Βαρδαλῆ, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γεδεών, Γράμματα, 9 ἐπ. «... Ὅταν τις ἐκ τῶν... ἀπίστων προέκειται νὰ συζευχθῇ ἢ νὰ διαζευχθῇ γυναικα, ἐκτὸς τοῦ εὐρημένου... μηδεὶς ἐπεμβαίνειτω μεταξὺ αὐτῶν...».
1663. Διάταξις πΚ Διονυσίου Γ' περὶ τετάρτου γάμου χήρας, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γεδεών, Καν. Διατ. Α' 55.
- Τόμος τῶν τεσσάρων πατριαρχῶν, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γεδεών, ἔνθ' ἄν. Α' 341.
1671. Ἱερομονάχου Θεοκλήτου, ἀποσπάσματα ἐν μεταφράσει τῆς Ἑξαβίβλου, ἐν paris. gr. 1363A φ. 1-204: «... τὸ παρὸν βιβλίον τὸ λεγόμενον Νομοκρίτης...» Προβλ. Heimbach, Ἑξαβιβλος σ. IX καὶ St. Berchet, ἐν Studi bizantini e neoellenici

- 5 (1939) 586 ἐπ., I. Mortreuil 3, 371 σημ. b. Delineatio 93.
- 1678.** Διάταξις πΚ Καλλινίκου, περὶ μὴ λύσεως γάμου λόγω πνευματικῆς συγγενείας, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γεδεών, Καν. Διατ. Α' 87.
- 1683.** Διάταξις πΚ Ἰακώβου, περὶ τετάρτου γάμου χήρου, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γεδεών, ἔνθ' ἄν. Α' 59.
- 1693.** Διάταξις πΚ Καλλινίκου, περὶ κωλυμάτων γάμου, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γεδεών, ἔνθ' ἄν. Β' 391.
- 1694 – 1702.** Διάταξις ἰδίου, περὶ προικοδοσίας, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γεδεών, ἔνθ' ἄν. Α' 70.
- 1695.** Γραπτὰ ἔθιμα Σύρου, ἐδ. ἐν JGR 8, 499 ἐπ.
- 1696.** Διάταξις πΓ Καλλινίκου, περὶ κωλυμάτων γάμου, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γεδεών, ἔνθ' ἄν. Β' 394.
- 1698.** Διάταξις ἰδίου, περὶ κωλυμάτων γάμου, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γεδεών, ἔνθ' ἄν. Β' 396.
- 1701.** Διάταξις ἰδίου, περὶ στολισμοῦ γυναικῶν, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γεδεών, ἔνθ' ἄν. Α' 67.
- Διάταξις ἰδίου, δι' ἧς δίδεται ἄδεια γάμου εἰς πρώην ἱερέα, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γεδεών, ἔνθ' ἄν. Α' 82.
 - Διάταξις ἰδίου, ἐπὶ διαφορῶν ζητημάτων, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γεδεών, ἔνθ' ἄν. Α' 83.
 - Διάταξις ἰδίου, περὶ συγχωρήσεως συνοικεσίου εἰς 5' βαθμὸν ἐκ διγενείας, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γεδεών, ἔνθ' ἄν. Α' 92.
 - Διάταξις ἰδίου, συγχωρητικὸν συνοικεσίου, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γεδεών, ἔνθ' ἄν. Β' 401.
 - Διάταξις ἰδίου, περὶ ἀρραβώνων, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γεδεών, ἔνθ' ἄν. Β' 404.
- 1702 – 1707.** Δύο διατάξεις πΚ Γαβριήλ, περὶ κωλυμάτων γάμου, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γεδεών, ἔνθ' ἄν. Α' 123 καὶ Β' 410
- 1703 – 1704.** Ὁ μοναχὸς Νεόφυτος «ἐπὶ Λέσβου» συγγράφει παραλλαγὴν τῆς Βακτηρίας Ἀρχιερέων (βλ. ἔτος 1645), ἐν χφ. 1373 ΕΒΕ. Πίναξ περιεχομένων καὶ προοίμια ἐδ. ὑπὸ Α. Μομφερράτου, ἐν ΔΙΕΕΕ 3, 129 ἐπ. Πρὸβλ. Zachariä, ἐν Archiv τοῦ Deffner 1, 222 ἐπ. καὶ Δ. Γκίνη. ἐν ΕΕΒΣ 19, 217 ἐπ.
- 1704.** Διάταξις πΚ Γαβριήλ, περὶ κωλυμάτων γάμου, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γεδεών, Καν. Διατ. Α' 109.
- 1705.** Διάταξις πΚ Γαβριήλ, περὶ κωλυμάτων γάμου, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γεδεών, ἔνθ' ἄν. Α' 111.
- 1707.** Βεράτιον ὑπὲρ τοῦ Ἱεροσολύμων Χρυσάνθου, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γεδεών, Γράμματα 15 ἐπ.

- Διάταξις πΚ Γαβριήλ, περὶ γάμου βία τελεσθέντος, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γεδεών, Καν. Διατ. Β' 415.
1710. Προνόμια τῶν ἐν Νίζνι τῆς Ρωσσίας Γραικῶν, τῆς 11 Μαρτίου. «... καὶ τῶν ἀποθανόντων γραικῶν τὴν περιουσίαν καὶ εἰς ξένος παρὰ μόνον οἱ συγγενεῖς ἐκείνων, καὶ εἰς ἔλλειψιν τούτων οἱ σύντροφοί των καὶ κληρονομῶσι». Ἐδ. ἐν π. Ἑρμῆς ὁ Λόγιος 1819, σ. 749
- 1710;— 1714; «τοῦ σοφωτάτου διδασκάλου καὶ μεγάλου ρήτορος τῆς... Ἐκκλησίας κυρίου Σπαντινῆ, διασάφσεις τῆς κατὰ τριμοιρίαν κληρονομίας ἐννόμου ὑποθέσεως». Ἐδ. ὑπὸ Μ. Γεδεών, ἐν Ἑκ. Ἀλ. 3, 172 καὶ ὑπὸ Σωφρονίου Εὐστρατιάδου ἐν Ἑκκλ. Φάρμ 3, 452.
1715. «Βιβλίον τῶν αἰχμαλώτων». Ἐξετυπώθη τουρκιστὶ ἐν Κ/πόλει τὸ 1827, μετεφράσθη δὲ καὶ ἐξεδόθη αὐτόθι τὸ 1867, ὑπὸ τὸν τίτλον «Συλλογὴ Φετφάδων (ρητορῶν) περὶ φθαρτῶν καὶ ἀφθάρτων κτημάτων ὡς διετίθεντο καὶ ἐν Ἑλλάδι ἐπὶ τουρκοκρατίας κατὰ τὸ ὀθωμανικὸν δίκαιον, ἐξαχθέντων κατ' ἐκλογὴν ἐκ τῆς ἐν ἰσχύϊ νομολογίας τοῦ Ἀβδουρραχίμ, τυπωθείσης ἐν Κ/πόλει κατὰ τὸ ἔτος 1827, καὶ μεταφρασθέντων ἐκ τοῦ τουρκικοῦ ὑπὸ Δ. Κορμουνοδουράκη... ἐν Ἀθήναις 1867.» Περὶ τῆς σημασίας τῆς λ. «ἀβδουρραχίμ», βλ. ἐν π. Ν. Ἑλλ. 4, 490.
1721. Διάταξις πΚ Ἱερεμίου, περὶ λύσεως ζητημάτων κληρον. δικαίου, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γεδεών, Καν. Διατ. Α' 146.
1722. Γραπτὰ ἔθιμα νήσου Λέρου, ἐδ. ὑπὸ Μ. Μιχαηλίδου—Νοῦάρου, Νομικὰ ἔθιμα τῆς νήσου Καρπάθου (Ἀθ. 1926) 51 ἐπ.
1723. Γράμμα πΚ Ἱερεμίου Γ' πρὸς τὴν Σύνοδον, δι' οὗ ἡ Σύνοδος τῆς Ρωσσίας «ἔχει ἄδειαν τελεῖν καὶ ἐπιτελεῖν ὅσα οἱ τέσσαρες... πατριαρχικοὶ θρόνοι». Ἐδ. ἐν Ράλλη—Ποτλῆ 5, 160 ἐπ.
- Γράμμα τοῦ Ἀντιοχείας Ἀθανασίου, ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος, ἐδ. αὐτόθι 5, 163.
1729. Statuto Veneto, περιέχον τοὺς διὰ τοῦ διατάγματος ἰδίου ἔτους ὑπὸ τῆς Γερουσίας τῶν Ἰονίων Νήσων διατηρηθέντας ἐν ἰσχύϊ καὶ μήπω εἰς ἀχρησίαν περιπεσόντας τοπικοὺς νόμους καὶ τὸ γραπτὸν δίκαιον.
1730. Νομοκάνων Γεωργίου Τραπεζουντίου «εἰς ἀπλὴν φράσιν διὰ προσταγῆς τοῦ... ἡγεμόνος πάσης Οὐγγροβλαχίας... Ἰωάννου Νικολάου Ἀλεξάνδρου Βοεβόδα», ἐν χφ. 696 Ρουμανικῆς Ἀκαδημίας.
1732. Γραπτὴ διατύπωσις ἐθιμικοῦ δικαίου Πάτμου, ἐδ. ὑπὸ Μ. Μιχαηλίδου—Νοῦάρου, ἐν π. Λαογραφία 13, 133 ἐπ.

1733. Διάταξις πΚ Ἱερεμίου, περὶ λύσεως ζητημάτων κληρον. δικαίου, ἔδ. ὑπὸ Μ. Γεδεών, Καν. Διατ. Α' 146.
1734. Ἀχτναμὲς Μαχμούτ, ὑπὲρ μ. Καισαρείας, ἔδ. ὑπὸ Κ. Ἀμάντοῦ, ἐν ΠΑΚ 10, 49 ἐπ.
- 1734–1740. Διάταξις πΚ Νεοφύτου ζ' περὶ λύσεως ζητημάτων κληρον. δικαίου, ἔδ. ὑπὸ Μ. Γεδεών, Καν. Διατ. Α' 241.
1735. Βεράτιον μ. Καισαρείας Παρθενίου, ἔδ. ὑπὸ Κ. Ἀμάντοῦ, ἐν ΠΑΚ 10, 44 ἐπ.
- Συμφωνία περὶ τοῦ ρουφετίου τῶν σαπουνάδων Τρικκάλων, ἔδ. ὑπὸ Ν. Βέη, ἐν ΠΑΚ 20, 74 ἐπ.
1736. Διάταξις πΚ Νεοφύτου ζ' περὶ προικοδοσίας, ἔδ. ὑπὸ Μ. Γεδεών, Καν. Διατ. Β' 78 καὶ 437.
1737. Διάταξις ἰδίου, περὶ ὄρου προικοδοσίας, ἔδ. ὑπὸ Μ. Γεδεών, Καν. Διατ. Β' 446
1742. Φιρμάνιον Μαχμούτ Α' περὶ ἀνωτάτου ὁρίου τόκου, ἔδ. ὑπὸ Λ. Καμπούρογλου, Μνημεῖα 1, 345 ἐπ.
1744. Ἡ ἀ' ἐκδοσις τῆς Ἑξαβίβλου, κατὰ μετάφρασιν Ἀλεξίου Σπανοῦ. (Προβλ. Δ. Γκίνη, ἐν ΤΑ 173–178). Ἐν Μ. Κύκκου τῆς Κύπρου 13 (162) καὶ Ἀκαδημίας Ρουμανίας 8, χφ. ἀντίγραφα τῆς μεταφράσεως ταύτης.
- Ἑγχειρίδιον περὶ τῶν συνοικεσίων τοῦ Ἀλεξίου Σπανοῦ, ἐν τῇ εὐθὺς ἀνωτέρω ἐκδόσει τῆς Ἑξαβίβλου, σ. 496–562. Ἐν χφ. 35 Βιβλιοθήκης Ζαγοράς ἀντίγραφον τοῦ ἐγχειριδίου.
1749. Ἑγκύκλιος πΚ Κυρίλλου Ε' περὶ ζητείας ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας, ἔδ. ἐν Ἑκ. Ἀλ. 1, 118 ἐπ.
- 1749–1795. *Νομικὸν Πρόχειρον* ὑπὸ Θεοφίλου ἐπισκόπου Καμπανίας, ἔδ. ὑπὸ Ἑλ. Ταπεινοῦ καὶ Κωνστ. Βασιλειάδου, ἐν Κ/πόλει τὸ 1887. Χφ. ἐν ΕΒΕ 2120 (suppl. 120), ἄλλοτε Γυμν. Θεσσαλονίκης. Ἄτερον χφ. ἐν Δημοτ. Βιβλ. Κοζάνης 99, διαφέρον ἔν τισι τοῦ ἐντύπου. Προβλ. Delineatio 94 Ἐν τῷ Βρεβείῳ τῆς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης: Ἀποκρίσεις τοῦ Θεοφίλου.
- 1750; Ἑξήγησις τῶν ἱερῶν καὶ θείων Κανόνων.. μετενεχθέντων ἀπὸ τῆς ἑλληνικῆς λέξεως εἰς τὴν κοινὴν μετὰ μερικῆς παραφράσεως παρὰ τοῦ Διονυσίου ἱερομονάχου...» Χφ. ἐν Μ. Λοχειαρίου (ἄρχ. ἡ δὴλωσις τῶν λόγων σου...) Προβλ. Delineatio 93 ἐπ. Δὲν μνημονεύεται ἐν τῷ καταλόγῳ Λάμπρου.
1753. «Σύνοψις νέου βιβλίου νομικοῦ καὶ περὶ ἐξομολογήσεως, ὁμοῦ περιέχει τὸ φῶς τῆς ζωῆς τὰ ἀναγκαῖα κάθε τάξεως χριστιανῶν ἱερωμένων τε καὶ λαϊκῶν... νῦν πρῶτον τύποις ἐκδοθέν καὶ ἐπιμελῶς διορθωθέν. Ἐνετίθουν...» Προβλ. Delineatio 95.

1754. Βεράτιον Ὅσμαν Γ' ὑπὲρ τοῦ πΚ Κυρίλλου Ε', ἐδ. ὑπὸ Μ. Γ ε-δ ε ὡ ν, Γράμματα 76 ἐπ.
1755. Φιρμάνιον Σουλεϊμάν «ὁποῦ ἐδόθη εἰς τοὺς ραγιάδες τῆς Ἀσπρης Θαλάσσης διὰ τὴν ἐλευθερίαν τοὺς ἀπὸ τὰ βάρη τῶν δοσιμάτων», ἐδ. ὑπὸ Μ. Μ α λ α ν δ ρ ά κ η, ἐν π. Ἑλληνικά, 10, 319 ἐπ.
- «Βοῦλλα τοῦ μακαριωτάτου Πάπα Λέοντος Ι' περὶ τῶν Προνομίων τῶν Γραικῶν καὶ ἐπικύρωσις εἰς τὴν αὐτὴν τοῦ ἀγιωτάτου Κλήμεντος Ζ'. Αἱς προσετέθη καὶ ἑτέρα Βοῦλλα τοῦ αὐτοῦ Λέοντος Ι' περὶ τῆς οἰκοδομῆς τῆς τοῦ μεγαλομ. Γεωργίου Ἐκκλησίας ἐν ταύτῃ τῇ πόλει, καὶ Θέσπισμα τῆς τῶν Ἐνετῶν ἐξοχωτάτης Γερουσίας, περὶ τῶν Συνοικεσιῶν ἀνάμεσον Γραικῶν καὶ Λατίνων. Τὰ πάντα μὲν εἰς ἀπλὴν ρωμαϊκὴν φράσιν μεταγλωττισθέντα... Ἐνετίησι...» Πρβλ. ἔτος 1762.
1756. «Ὁρος τῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, συσταίνων μὲν τὸ θεόθεν δοθὲν ἅγιον βάπτισμα, καταπτύων δὲ τὰ ἄλλως γεγόμενα τῶν αἰρετικῶν βαπτίσματα», ἐδ. ἐν Ρ ά λ λ η — Π ο τ λ ῆ 5, 614 ἐπ.
- Φιρμάνιον Σουλεϊμάν ὑπὲρ μητρ. Κρήτης Γερασίμου, ἐδ. ὑπὸ Γ. Ο ἰ κ ο ν ο μ ῖ δ ο υ, ἐν π. Χριστιανικὴ Κρήτη 2, 109 ἐπ.
1761. Συμπληρωματικά γραπτὰ ἔθιμα Σύρου, ἐδ. ἐν JGR 8, 500.
- Τῶν ἀγίων Συνόδων τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας τῶν ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην συναθροισθεισῶν οἰκουμενικῶν τε καὶ τοπικῶν, νέα καὶ δαψιλεστάτη συνάθροισις... νῦν πρῶτον ἑλληνιστὶ μόνον ἐκδοθεῖσα... Σ π υ ρ ῖ δ ω ν ο ς Μ ή λ ι α... Ἐν Παρισίοις...» (τ. 1—2).
1762. «Βοῦλλαι τῶν μακαριωτάτων ἀρχιερέων Ρώμης, ἡγουν Λέοντος τοῦ Ι', Κλήμεντος τοῦ Ζ', καὶ Παύλου τοῦ Γ', περὶ τῶν προνομίων τῶν Γραικῶν, καὶ Θέσπισμα τῆς ἐξοχωτάτης Γερουσίας τῶν Ἐνετῶν περὶ τῶν συνοικεσιῶν ἀνάμεσον Γραικῶν καὶ Λατίνων. Νῦν τὰ πάντα τυπωθέντα εἰς τρεῖς διαλέκτους, δηλαδὴ ἰταλικήν, ἀπλὴν ρωμαϊκὴν καὶ ἰλλυρικὴν Ἐνετίησι...» Πρβλ. ἔτος 1755.
1763. Συμπληρωματικά γραπτὰ ἔθιμα Σύρου, ἐδ. ἐν JGR 8, 501 (πρβλ. ἔτη 1695 καὶ 1761).
- 1764; «ὁ πΚ Σαμουήλ Α' διέλυσε τὴν ἔκπαλαι ἐπικρατοῦσαν ἀμφιβολίαν ἕως τίνος τῶν τοῦ γάμου βαθμῶν, συγχωρήσας, ἵνα δύο ἀδελφοὶ λαμβάνωσι δύο πρῶτας ἐξαδέλφους» (Ζ. Μ α θ ᾱ, Κατάλογος... Πατριαρχῶν, Ἀθ 1884) 156. Πρβλ. ἔτος 1767.
1765. «Νομικὸν Πρόχειρον ἐξεγενχθέν ὑπὸ πάντων τῶν καθολικῶν νομίμων ἐκκλησιαστικοῦ τε καὶ βασιλικοῦ παρὰ τοῦ... πρῶν μεγάλου παχαρνίκου Μ ι χ α ῆ λ Φ ω τ ε ι ν ο : π ο ὕ λ ο υ Χίου, ὅπερ καὶ μεταφρασθὲν εἰς ἀπλὴν διάλεκτον παρὰ τοῦ αὐτοῦ διηργεθὲν εἰς τρία βιβλία, Ἀνθολογία βασιλικῶν νόμων καὶ ἐκκλησιαστικῶν κανόνων

- δνομασθέν. Ἐξεδόθη τὸ 1765 ἐν Βλαχία. Πρβλ. Π. Ζέπου, Συνταγματικὸν Νομικὸν Ἀλεξ. Ὑψηλάντη... (Ἀθ. 1936) 26 ἐπ. Περιέχεται ἐν χφ. 273 καὶ 274 Ρουμανικῆς Ἀκαδημίας, ἀπολεσθέντα τὸ 1916, κατὰ τὴν μεταφορὰν τῶν εἰς Μόσχαν. Ἐπίσης ἐν χφ. Κρατικοῦ Ἀρχείου Ἰασίου. Πρβλ. Π. Ζέπου, ἐν ΕΕΒΣ 13, 412 ἐπ. καὶ τοῦ ἰδίου, ἐν ΑΙΑ 9, 54 ἐπ. ὅπου (61–69) ἀπόσπασμα (τίτλ. ΚΔ') περὶ προικῶν πραγμάτων, ἐκ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐτοιμαζομένης ἐκδόσεως.
- 1766.** Δευτέρα ἐκδοσις τῆς μεταφράσεως τῆς Ἐξαβίβλου ὑπὸ Λ. Σπανοῦ (πρβλ. ἔτος 1744), περιέχουσα ἐπὶ πλέον Ἐπιτομὴν κανόνων εἰς ἀπλὴν γλῶσσαν, ἐπιστάσις τοῦ ἀρχιμ. Σπ. Μήλια.
- 1767.** Ὁ ἱερομ. Θέοκλητος τῆς Σκήτης Κανσοκαλυβίων συντάξε «κατὰ στοιχεῖον» νομοκάνονα ἐξ ἀποσπασμάτων κυρίως τῆς Ἐξαβίβλου καὶ τοῦ Νομοκάνονος Ματθαίου Βλαστάρη. Ἐν χφ. Μ. Ἰβήρων 18 τοῦ 1773 καὶ Μ. Ξενοφώντος 2 τοῦ 1774.
- Διάταξις πΚ Σαμουήλ «προικοδοσιῶν ὅροι καὶ κανόνες», ἐδ. ὑπὸ Μ. Γεδεών, Καν. Διατ. Α' 257.
- «Διαταγαὶ γάμων. ἐν ἔτει σωτηρίῳ ψξξ'. ἐν μηνὶ Φεβρουαρίῳ, παρὰ Παναγιώτη Κυριακίδη τῷ Βυζαντίῳ.» Εἰς 4ον. Πρβλ. Ἀθ. Κομνηνοῦ Ὑψηλάντου, Τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν, 410.
- 1768.** Regoli e leggi per il buon governo del Santo Monto di Pietà di Corfù... [Venezia]· πρβλ. Ε. Legend, Bibliographie Ionienne, ἀριθ. 403.
- 1770.** «Ἐρμηνεία τῆς... Αἰκατερίνης Β' Αὐτοκρατορίσεως πασῶν τῶν Ρωσσιῶν, πρὸς τὸ σῶμα τῶν ἐπιστατῶν διωρισμένων διὰ τὴν ἐκδοσιν καὶ συμπλήρωσιν τοῦ συστήματος ἐνὸς νέου Κώδικος Νόμων, ἅμα καὶ Διάταξις ἀκριβῆς ἀποβλέπουσα Τὸ αὐτὸ σῶμα τῶν ἐπιστατῶν, μεταφρασθεῖσα ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ ἰδιώματος. Ἐνετίσιν...»
- 1771.** Εἰσήγησις τῆς... Αἰκατερίνης Β'... πρὸς τὴν ἐπιταχθεῖσαν Ἐπιτροπὴν ἐπὶ τῇ ἐκθέσει τοῦ προβλήματος ἐνὸς Νομικοῦ Κώδικος. Μεταφρασθεῖσα εἰς τὴν κοινὴν τῶν νῦν Ἑλλήνων διάλεκτον ὑπὸ τοῦ ἱεροδιακόνου Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως...»
- 1772.** «... κατώρθωσεν ὁ πΚ Σαμουήλ ἵνα ἐκδοθῇ βασιλικὸν διάταγμα ἀπαγορευθῶν αὐστηρῶς τὴν εἰς τὰς τῶν κληρικῶν δίκας καὶ τὴν εἰς τοὺς γάμους ἐπέμβασιν τῶν πολιτικῶν Ἀρχῶν, ὥς ἀνήκοντα εἰς μόνου τοῦ πατριάρχου τὴν δικαιοδοσίαν καὶ μηδὲν πολιτικὰ θεωρούμενα...» πρβλ. Ζ. Μαθᾶ, ἐνθ' ἀν. 158.
- 1775.** Χρυσόβουλλον Ἀλεξάνδρου Βοεβόδα Ὑψηλάντη, περὶ τάξεως κριτηρίων, ἐδ. ὑπὸ Ἀθ. Κομνηνοῦ Ὑψηλάντου, ἐνθ' ἀν. 592 ἐπ.

- Χρυσόβουλλον τοῦ αὐτοῦ, ἐν ᾧ ἐπικυρώνει «τὰς ὅσας διατάξεις ἔκα-
μεν εἰς τὴν τζάραν», ἐδ. ὑπὸ Λ. Φωτεινοῦ, 'Ιστορία τῆς πάλαι
Δακίας 3 (1819) 558 ἐπ.
- Χάτιι - σερίφι (ὄρισμός) τοῦ σουλτάνου διὰ τὰ προνόμια τῆς οὐγ-
γροβλαχικῆς ἡγεμονίας, δοθὲν εἰς τὸν ὡς ἄνω βοεβόδαν, ἐδ. ὑπὸ
'Αθ. Κομνηνοῦ 'Υψηλάντου, ἔνθ' ἀν. 541 ἐπ.
- 1776.** «*Τόμος τῶν προικῶν*» τοῦ μ. Ἰωαννίνων Παΐσιου, ἐδ. ὑπὸ
Μ. Γεδεών, ἐν 'Εκ. 'Αλ. 8, 216 ἐπ.
- 1777.** Τρίτη ἐκδοσις τῆς μεταφράσεως τῆς 'Εξαβίβλου, ὑπὸ 'Αλ. Σπα-
νοῦ, ὁμοία πρὸς τὴν β' (πρβλ. ἔτη 1744 καὶ 1766).
- 1780.** *Καταστατικὸν Συντροφίας Ἀμπελακίων*, ἐδ. ἐν Ν. 'Ελλ. 14, 382 ἐπ.
- «*Συνταγμάτιον Νομικὸν Περὶ εὐταξίας καὶ τοῦ καθήκοντος ἐκάστου
τῶν κριτηρίων καὶ τῶν ὁφικίων τοῦ πριντζιπάτου τῆς Βλαχίας
τῶν ἀνηκόντων εἰς τὸ πολιτικόν. Ὅδηγία τῆς εἰς τὸ ἑξῆς ἀποφά-
σεως τῶν εἰς τύπον ἤδη συλλεχθεισῶν ὑποθέσεων καὶ συμφωνία
τῶν τοπικῶν ἐθίμων... Φιλοπονηθὲν παρὰ τοῦ... ἡγεμόνος...
'Ιωάννου Ἀλεξάνδρου Ἰωάννου Ὑψηλάντη
Βοεβόδα... Νῦν τύποις πρῶτον ἐκδοθὲν εἰς ρωμαϊκὴν καὶ πάτριον
γλῶτταν...*» Ἀνεδ. ὑπὸ Π. Ζέπου, *Συνταγμάτιον Νομικὸν* ('Αθ.
1936) 145 – 231.
- 1781;** *Ἐπιτομὴ τῶν ἱερῶν κανόνων*, τοῦ Νεοφύτου τοῦ Κα-
σοκαλυβίτου, ἐν χφ. 1457 καὶ 1458 ΕΒΕ, 11 ἑλλ. σχολείου
Κορθίου Ἀνδρου, 295 Ἀκαδ. Ρουμανίας. Πρβλ. Κ. Δυοβου-
νιώτην, ἐν 'Εβδομηκονταετηρίδι Ριζαρείου 'Εκκλ. Σχολῆς
(Ἀθ 1920) 1 ἐπ.
- 1785;** *Πανδέκτης Νικολάου Καρατζᾶ* (1745–1791) ἐν χφ.
κατεχομένῳ ὑπὸ Σωφρονίου Εὐστρατιάδου, περι-
γράψαντος τὸ χφ. καὶ ἐκδόσαντος πίνακα περιεχομένων καὶ τινα
ἀποσπάσματα τοῦ κειμένου ἐν π. 'Εκκλ. Φάρος 6, 81 – 111.
- 1787.** «*Συλλογὴ πάντων τῶν ἱερῶν καὶ θείων Κανόνων τῶν τε ἁγίων
'Αποστόλων καὶ Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἅμα δὲ καὶ τοπικῶν, σὺν
τούτοις καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων Πατέρων τῶν κατ' ἰδίαν ὁροθετη-
σάντων καὶ ὑπὸ Συνόδων οἰκουμενικῶν ἢ τοπικῶν θεωρηθέντων.
Συλλεχθέντες ἐκ διαφορῶν βιβλίων καὶ τυπωθέντες... αψπζ' Ἐνε-
τίησι...*» Ἐν τῷ προοιμίῳ ὁ ἱερομ. Ἀγάπιος γράφει : «... ἀπα-
τᾶσθαι πολλοὺς ὑπὸ πολλῶν καὶ διαφορῶν χειρογράφων τινῶν Κα-
νονικῶν, μύθους ὀθνεῖους μᾶλλον ἢ κανόνας θεῖους ἐχόντων». Πρβλ.
Delineatio 95 ἐπ.
- 1789.** Ἐγκύκλιος ἐπισκόπου Κοζάνης Θεοφίλου, κατὰ τοῦ στολισμοῦ τῶν
γυναικῶν, τῆς 10 Νοεμβρίου, ἐδ. ὑπὸ Μ. Καλινδέρη, Τὰ

- λυτὰ ἔγγραφα τῆς Δημ. Βιβλ. Κοζάνης (Θεσσαλονίκη 1951) 90 ἐπ.
- 1792.** Ἐγκύκλιος τοῦ καπετὰν πασᾶ Χουσεῖν, πρὸς τοὺς προεστῶτας καὶ κατοίκους τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, δι' ἧς παρέχει συμβουλὰς περὶ εὐταξίας καὶ εὐνομίας, ἔδ. ὑπὸ Μ. Μ α λ α ν δ ρ ά κ η, ἐν π. Ἑλληνικά 10, 324 ἐπ.
- 1793.** Ἐξάβιβλος τοῦ Ἀρμενοπούλου, κατὰ μετάφρασιν Σ π α ν ο ῦ, δ' ἔκδοσις, ὁμοία πρὸς τὴν β' (πρβλ. ἔτη 1744, 1766 καὶ 1777).
- Ἐγκύκλιος τοῦ καπετὰν πασᾶ Χουσεῖν, πρὸς τοὺς προεστῶτας τῆς νήσου Πάτμου, ἔδ. ὑπὸ Μ. Μ α λ α ν δ ρ ά κ η, ἐνθ' ἄν. 10, 326 ἐπ.
- 1795.** Συμφωνητικὸν Συνεταιρισμοῦ Ἀμπελακίων, τῆς 1 Ἰανουαρίου, ἔδ. ἐν γαλλ. μεταφράσει ὑπὸ F. B o u l a n g e r, Ambélaquia ou les associations et les municipalités helléniques... (Paris 1875) 53 ἐπ.
- 1796.** Ἐγκύκλιος 19 Ἰανουαρίου, ἐπισκόπου Κοζάνης, περὶ προικός, μεσιτῶν γάμου καὶ διαθηκῶν, ἔδ. ὑπὸ Μ. Κ α λ ι ν δ έ ρ η, ἐνθ' ἄν. 93 ἐπ.
- Τόμος Συνοδικὸς πΚ Γερασίου, ἔδ. ὑπὸ Μ. Γ ε δ ε ώ ν, Καν. Διατ. Α' 295.
- 1797.** Γραπτὰ ἔθιμα Σαντορίνης – Ἀνάφης, ἔδ. ἐν JGR 8, 503 ἐπ.
- 1798.** Διάταξις πΚ Γρηγορίου, περὶ προικοδοσιῶν, ἔδ. ὑπὸ Μ. Γ ε δ ε ώ ν, Καν. Διατ. Α' 305.
- Διάταξις ἰδίου, περὶ ἀρραβῶνος, ἔδ. ὑπὸ Μ. Γ ε δ ε ώ ν, ἐνθ' ἄν. 311.
- 1799.** Ἐγκύκλιος τοῦ καπετὰν πασᾶ Χουσεῖν, πρὸς τοὺς προεστῶτας τῆς Πάτμου, ἔδ. ὑπὸ Μ. Μ α λ α ν δ ρ ά κ η, ἐνθ' ἄν. 10, 328 ἐπ.
- 1800.** «Κανονικὸν ἦτοι οἱ θεῖοι Κανόνες τῶν ἁγίων καὶ πανσέπτων Ἀποστόλων τῶν τε Οἰκουμενικῶν καὶ τοπικῶν Συνόδων καὶ τῶν κατὰ μέρος θεοφόρων Πατέρων. Ἐν ἐπιτομῇ συνειλεγμένοι παρὰ Χ ρ ι σ τ ο φ ό ρ ο υ μοναχοῦ τῆς... προδρομικῆς Σκήτεως, ὅφ' οὗ καὶ σημειώσεις ἐκ διαφόρων ἱερῶν διδασκάλων εἰς αὐτὸ συνερανισθεῖσαι προσετέθησαν. Ἐν τῷ τοῦ Πατριαρχείου Κ/πόλεως τυπογραφείῳ» Πρβλ. Delineatio 97.
- «Πηδάλιον τῆς νοητῆς νηὸς, μᾶς ἁγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς τῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησίας. ἦτοι ἅπαντες οἱ ἱεροὶ καὶ θεῖοι Κανόνες τῶν τε ἁγίων καὶ πανευφύμων Ἀποστόλων. Τῶν ἁγίων οἰκουμενικῶν Συνόδων. Τῶν τοπικῶν καὶ τῶν κατὰ μέρος θείων Πατέρων, ἑλληνιστὶ μὲν, χάριν ἀξιοπιστίας, ἐκτιθέμενοι, διὰ δὲ τῆς καθ' ἡμᾶς κοινοτέρας διαλέκτου, πρὸς κατάληψιν τῶν ἀπλουστέρων ἐρμηνευόμενοι, παρὰ Ἀ γ α π ί ο υ ἱερομονάχου καὶ Ν ι κ ο δ ή μ ο υ μοναχοῦ. Καὶ μετ' ἐπιμελείας ἀνακριθέντες καὶ διορθωθέντες... παρὰ

- τοῦ... Δ ω ρ ο θ έ ο υ [Π ρ ω ῖ ο υ]. Νῦν πρῶτον τύποις ἐκδοθέντα... Ἐν Λειψία...». Ἀνατυπώσεις : ἐν Ἀθήναις 1841 καὶ ἐν Ζακύνθῳ 1864.
- *Συνθήκη* 21 Μαρτίου μεταξύ Ρωσσίας καὶ Τουρκίας περὶ τινων πόλεων τῆς Ἡπείρου καὶ Ἑπτανήσου. Πρβλ. Α. Β ρ έ κ ο σ η, ἐν Ἡπ. Χρ. 3, 272 ἐπ.
 - Δύο ἐγκύκλιοι τοῦ καπετὰν πασᾶ Χουσεῖν, πρὸς τοὺς προεστῶτας τῆς νήσου Πάτμου, ἐδ. ὑπὸ Μ. Μ α λ α ν δ ρ ά κ η, ἐνθ' ἄν. 10, 330 ἐπ.
- 1803.** *Costituzione della Repubblica settinsulare. Corfù 24 Novembre.* Ἡ ἑλλ. μετάφρασις ἐδ. ὑπὸ Δ η μ. Β ε ν ι έ ρ η, τὸ 1804, ὑπὸ τὸν τίτλον : «Κατάστασις τῆς Ἑπτανήσου Πολιτείας... Ἐν Τριεστίῳ...».
- Διάταξις πΚ Καλλινίκου, «διαίτησις κληρονομικῶν δικαίων», ἐδ. ὑπὸ Μ. Γ ε δε ώ ν, Καν. Διατ. Β' 81.
 - Δύο ἐγκύκλιοι (29 Αὐγούστου καὶ 24 Ὀκτωβρίου) ἐπ. Κοζάνης Θεοφίλου, κατὰ τοῦ στολισμοῦ τῶν γυναικῶν, ἐδ. ὑπὸ Μ. Κ α λ ι ν δ έ ρ η, ἐνθ' ἄν. 97 ἐπ.
- 1804.** *Ναυτικὸς νόμος Ὑδρας*, ἐδ. ὑπὸ Γ. Κ ρ ι ε ζ ῆ, Ἱστορία τῆς νήσου Ὑδρας (Πάτρι 1860) 72 ἐπ. Πρβλ. Ι. Μανιατοπούλου, Τὸ ναυτικὸν δίκαιον τῆς Ὑδρας (Ἀθ. 1939).
- *Regolamento ecclesiastico* riguardante il clero ortodosso della serenissima Repubblica settinsulare. In Corfù. Ἡ ἑλλ. μετάφρασις ἐδ. τὸ 1805, ὑπὸ τὸν τίτλον : «Διάταξις ἐκκλησιαστικῆ ἀφορῶσα τὸν ὁρθόδοξον κληρὸν τῆς Ἑπτανήσου. Κερκύρα...»
- 1805** *Κωνσταντίνου Ἀρμενοπούλου* Κριτοῦ Θεσσαλονίκης Πρόχειρον, τὸ λεγόμενον ἢ *Ἐξάβιβλος*... Ἐνετίησιν. Παρὰ Πάνῳ Θεοδοσίου. Ἐκδοσις ὁμοία πρὸς τὴν τοῦ Γλυκὲ τοῦ 1766.
- «*Συμφωνητικὸν γράμμα*» τοῦ ἱσναφιοῦ τῶν ἀμπατζήδων Φίλιππου-πόλεως, τῆς 29 Ἰουνίου, ἐδ. ὑπὸ Κ. Μ. Ἀ π ο σ τ ο λ ί δ ο υ, ἐν π. Θρακικά, 3, 329 ἐπ. Πρβλ. τ ο ὕ ἰ δ ί ο υ, ἐν Ἀρχεῖῳ τοῦ θρακικοῦ λαογρ. καὶ γλωσσ. θησαυροῦ, 3, 145 ἐπ.
- 1808.** Γραπτὰ ἔθιμα Φολεγάνδρου, ἐδ. ἐν. JGR 8, 522.
- Ἐγκύκλιος τοῦ καπετὰν πασᾶ Γαζῆ Σελίχ, πρὸς τοὺς προεστῶτας τῆς νήσου Πάτμου, ἐδ. ὑπὸ Μ. Μ α λ α ν δ ρ ά κ η, ἐνθ' ἄν. 10, 334 ἐπ.
 - Ἐγκύκλιος τοῦ καπετὰν πασᾶ Ραμὰς Ἀβδούλ, πρὸς τοὺς κατοίκους πέντε νήσων τοῦ Αἰγαίου, ἐδ. ὑπὸ τ ο ὕ ἰ δ ί ο υ, ἐνθ' ἄν. 10, 335 ἐπ.
- 1809.** Ἐγκύκλιος πΚ Ἱερεμίου, τῆς 11 Δεκεμβρίου, πρὸς τοὺς ἐπισκό-

- πους, περί εισπράξεως τῶν ὀφειλομένων ἐτησίων εἰσφορῶν τῶν Μονῶν πρὸς τὸ Πατριαρχεῖον. Εἰς 4ον. (ἐν ΙΕΕΕ 1589).
- 1810.** Γραπτὰ ἔθιμα Νάξου, ἐδ. ἐν JGR 8, 523–558. Πρβλ. Ἰακ. Βισβίτζη, Ἡ πολιτικὴ δικαιοσύνη κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν (Ἀθ. 1941) 188 ἐπ., Ν. Πανατζοπούλου, Ἀπὸ τῆς λογίας παραδόσεως εἰς τὸν ἀστικὸν κώδικα (Ἀθ. 1947) 109 σημ. 48, Α. Κατσουροῦ, Συμβολὴ στὴ μελέτη τῶν ἐθίμων τῆς Νάξου, ἐν π. Ναξιακὸν Ἀρχεῖον 1, 8 ἐπ. Τὰ γραπτὰ ταῦτα ἔθιμα φαίνεται, ὅτι οὐδέποτε ἔσχυσαν. Πρβλ. τὴν ἀπὸ 25 Ἀπριλίου 1833 ἀπάντησιν Δημογεροντίας Νάξου ὑπὸ Ι. Βισβίτζη, ἐν Ἐπ. Ἀρχείου Ἰστ. ἑλλ. Δικαίου Ἀκαδ. Ἀθηνῶν, 3, 168 ἐπ.
- Διάταξις πΚ Ἱερεμίου, «προικοδοσιῶν ὁροὶ καὶ κανόνες», ἐδ. ὑπὸ Μ. Γεδεών, Καν. Διατ. Β' 129.
 - Κήρυγμα τοῦ Διοικητοῦ Κερκύρας, τῆς 16 Ὀκτ., περὶ διαχειρίσεως τῆς περιουσίας τῶν ναῶν καὶ μονῶν τῆς νήσου. (Μονόφυλλον ἔντυπον, ἐν Ἀρχ. Ἰονίου Γερουσίας).
 - Κανονισμοὶ τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τοῦ Κλήρου τῶν Ἰονικῶν νήσων. Εἰς 8ον. (ἐν ΓΑΚ, Ἀρχ. Βλαχογιάννη 55, 967).
 - Διάταξις πΚ Ἱερεμίου, περὶ προικοδοσιῶν, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γεδεών, Καν. Διατ. Β' 134.
- 1812.** Συμπληρωματικὰ γραπτὰ ἔθιμα Σύρου, ἐδ. ἐν JGR 8, 501 ἐπ.
- Διαταγὴ τοῦ Χουρσὴτ Μεχμέτ πασᾶ, καπουδὰν πασᾶ, πρὸς τοὺς προεστῶτας Νάξου, περὶ τοῦ καταβλητέου φόρου, ἐδ. ὑπὸ Π. Ἰωάννου ἐν π. Ἑλληνικά 5, 218 ἐπ.
 - Διάταξις πΚ Ἱερεμίου, περὶ πολυτελείας, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γεδεών, Καν. Διατ. Β' 142.
- 1813.** Ἐγκύκλιος τοῦ καπουδὰν πασᾶ Χουρσὴτ Μεχμέτ πρὸς τοὺς πατμίους, ἐδ. ὑπὸ Μ. Μαλανδράκη, ἐνθ. ἀν. 10, 339 ἐπ.
- Σύστημα ἢ Διαταγαὶ κατὰ ψῆφον ἀπάσης τῆς συνελεύσεως τῆς ἐν Μακεδονίᾳ πόλεως Μελενίκου, πρὸς πλείονα ἀφορῶσαι βελτίωσιν τῶν ἐν αὐτῇ θείων οἰκων, σχολῶν τε καὶ νοσοκομείων καὶ τῆς τῶν ἐνδεῶν ἀπάντων φιλανθρωποτέρας οἰκονομίας τε καὶ κηδεμονίας. Ἐν Βιέννῃ...»
 - Διάταξις πΚ Κυρίλλου, κατὰ προικοδοσιῶν, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γεδεών, Καν. Διατ. Β' 145.
- 1814.** Διάταξις πΚ Κυρίλλου, περὶ κωλυμάτων γάμου, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γεδεών, ἐνθ' ἀν. Β' 149.
- 1815.** Φιρμάνιον Μαχμούτ, καθορίζον προνόμια ἐπ. Σερβίων—Κοζάνης, ἐδ. ὑπὸ Α. Σιγάλα, ἐν π. Μακεδονικά, 1, 284.
- 1816–1817.** Κώδιξ πολιτικὸς τοῦ πριγκιπάτου τῆς Μολδαβίας. Μέρος

- Α' ἐν Ἰασίῳ 1816, Μέρος Β' 1816, Μέρος Γ' 1817. Ἀνεδημοσιεύθη ἐν JGR 8, 1 – 355.
- 1817.** Ὁ ἐμπορικὸς Κώδιξ τῆς Γαλλίας μεταφρασθεὶς ἐκ τοῦ γαλλικοῦ πρωτοτύπου.. παρὰ Νικολάου τοῦ Παπαδοπούλου, παρ' οὗ προσενεχθεὶς τῷ ἐν Κ/πόλει ἐντιμοτάτῳ συστήματι τῶν ἑλληνορωμαίων ἐμπόρων... τύποις ἐκδίδεται. Ἐν Βιέννῃ...»
- Costituzione degli Stati Uniti delle Isole Ionie... Corfù. Ἡ ἑλλ. μετάφρασις, ὑπὸ Πλάτωνος Πετρίδου, ἐδ. τὸ 1818, ὑπὸ τὸν τίτλον : «*Πολίτευμα* τῶν ἐνωμένων ἐπαρχιῶν τῶν Ἰωνικῶν νήσων... Κερκύρα...» Ἀνεδημοσιεύθη τὸ 1855, ὑπὸ τὸν τίτλον : «*Σύνταγμα* τοῦ Ἰονίου Κράτους τῶν 1817, ὡς νῦν ὑπάρχει μετερρυσμισμένον... Κερκύρα», κατὰ μετάφρασιν Μιχαήλ Σ. Ἰδρωμένου.
- 1818.** Νομοθεσία τοῦ Ὑψηλοτάτου καὶ εὐσεβεστάτου Αὐθέντου καὶ Ἠγεμόνος πάσης Οὐγγροβλαχίας κυρίου κυρίου Ἰωάννου Καρατζᾶ, βοεβόδα. Ἐν Βιέννῃ...» Ἀνετυπώθη ἐν JGR 8, 357 – 440.
- *Νόμος Ὑδρας*, ἐδ. ὑπὸ Α. Λιγνοῦ, ἐν Ἀρχ. Κοιν. Ὑδρας 6, 42 ἐπ. Πρβλ. I. Μανιατοπούλου, ἐνθ. ἀν.
- 1819.** Δύο διατάξεις πΚ Γρηγορίου Ε' περὶ γάμου ἱεροδιακόνου, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γεδεών, Καν. Διατ. Β' 155 καὶ 571.
- 1820.** «Κωνσταντίνου Ἀρμενοπούλου... ἡ *Ἐξάβιβλος* εἰς κοινήν γλῶσσαν... Ἐκδοσις πρώτη... Ἐν Βενετίᾳ ἐν τῇ τυπογραφίᾳ Πάνου Θεοδοσίου». Πράγματι 5' ἐκδοσις πρβλ. ἔτη 1744, 1766, 1777, 1793 καὶ 1805. Εἶναι ἡ τελευταία ἐκδοσις τῆς μεταφράσεως τοῦ Ἀλεξίου Σπανοῦ.
- *Γαλλικὸς ἐμπορικὸς κώδιξ* μεταφρασθεὶς εἰς τὴν καθομιλουμένην ἡμῶν διάλεκτον παρὰ Θ[εοδώρου] Ρ[άκου] Ἐν Παρισίοις...
- 1822.** Ὁργανικὸς νόμος (Σύνταγμα τῶν Ἀρμένων Κρήτης). ἄρθρ. 29 : «ἕως ὅτου νὰ ἐκδοθῶσι νόμοι εἰς τὰ πολιτικὰ καὶ ἐγκληματικὰ κριτήρια, θέλουν εἶναι εἰς χρῆσιν οἱ νόμοι τῶν ἀειμνήστων ἡμῶν αὐτοκρατόρων».
- *Προσωρινὸν Πολίτευμα* τῆς Ἑλλάδος (Ἐπιδαύρου). Ἀρθρ. 4η' : «Ἀχρὶ τῆς κοινοποιήσεως τῶν εἰρημένων Κωδίκων αἱ πολιτικαὶ καὶ ἐγκληματικαὶ διαδικασίαι βάσιν ἔχουσι τοὺς νόμους τῶν ἀειμνήστων χριστιανῶν ἡμῶν αὐτοκρατόρων καὶ τοὺς παρὰ τοῦ Βουλευτικοῦ καὶ Ἐκτελεστικοῦ Σώματος ἐκδιδομένους νόμους διὰ δὲ τὰ Ἐμπορικά, ὁ ἐμπορικὸς τῆς Γαλλίας Κώδιξ μόνος ἰσχύει εἰς τὴν Ἑλλάδα».
- Φιρμάνιον περὶ τῶν προνομίων μ. Βερροίας, ἐδ. ὑπὸ Π. Ζέπου, ἐν ΑΙΑ 11, 75 ἐπ.

- 1823.** *Νόμος τῆς Ἐπιδαύρου* (Προσωρινὸν Πολίτευμα Ἀστρους), ἀρθρ. π' : «ἄχρι δὲ τῆς κοινοποιήσεως τῶν εἰρημένων Κωδίκων, κατὰ μὲν τὰ Ἑγκληματικά καὶ Πολιτικά ἰσχύουσιν οἱ Νόμοι τῶν ἡμετέρων ἀειμνήστων χριστιανῶν Αὐτοκρατόρων τῆς Κ/πόλεως, τὸ ἀπάνθισμα τῶν Ἑγκληματικῶν τῆς Β' Ἐθνικῆς Συνελεύσεως τῶν Ἑλλήνων, καὶ οἱ ἀπὸ τὴν διοίκησιν ἐκδιδόμενοι Νόμοι, κατὰ δὲ τὰ Ἐμπορικά ἰσχύει μόνος τῆς Γαλλίας ὁ Ἐμπορικὸς Κώδικς».
- 1824.** *Κώδις τῶν νόμων.* Φυλλάδιον Α'. Ἐκ τῆς ἐν Ὑδρα Τυπογραφίας. Εἰς 16ον. Περιέχει : Ἀπάνθισμα τῶν Ἑγκληματικῶν.
- *Νόμος τῆς Ἐπιδαύρου* ἥτοι προσωρινὸν πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος... Ὑδρα...» εἰς 16ον.
- 1827.** Διάταξις πΚ Ἀγαθαγγέλου, περὶ προικοδοσιῶν, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γ ε - δ ε ὡ ν, Καν. Διατ. Α' 314.
- Βεράτιον μ. Πάφου Χαρίτωνος, ἐδ. ἐν. π. Κυπριακὰ Χρονικά 5, 5 ἐπ.
- «*Διαταγαὶ γάμων καὶ προικοδοσιῶν.* Ὅροι καὶ κανόνες. Ἐν τῷ τοῦ Πατριαρχείου τῆς Κ/πόλεως τυπογραφείῳ». εἰς 4ον.
- *Πολιτικὸν Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος* (Τροιζήνης). Ἀρθρ. 99 : «Ἡ Βουλὴ χρεωστεῖ νὰ φροντίσῃ διὰ νὰ συνταχθῶσι Κώδικες, Πολιτικὸς Ἑγκληματικὸς καὶ Στρατιωτικὸς, ἔχοντες ἰδιαιτέραν βᾶσιν τὴν Γαλλικὴν Νομοθεσίαν.» Ἀρθρ. 134 : «Ἡ δικαστικὴ ἐξουσία δικάζει κατὰ τοὺς γραπτοὺς νόμους τοῦ ἔθνους». Ἀρθρ. 142 : «Ἐως ὅτου δημοσιευθῶσι Κώδικες... οἱ Βυζαντινοὶ Νόμοι, τὸ Ἀπάνθισμα τῶν ἐγκληματικῶν... καὶ οἱ παρὰ τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας δημοσιεύμενοι νόμοι ἔχουν ἰσχύν· εἰς δὲ τὰ ἔμπορικά ἰσχύν νόμου ἔχει ὁ ἔμπορικὸς τῆς Γαλλίας Κώδικς».
- 1828.** Ἐγγραφον τῶν ἀντιπροσώπων τῶν Συμμάχων Αἰλῶν, ἀπευθυνουσῶν 28 ἐρωτήματα καὶ ζητουσῶν τὴν λύσιν των (τῆς 9 Ὀκτ.) ἐδ. ἐν Correspondance du Comte Capodistria, τ. 4, 460 ἐπ. καὶ (ὀρθότερον) ὑπὸ Α Μ ά μ ο υ κ α, Τὰ κατὰ τὴν ἀναγέν. τῆς Ἑλλάδος, τ. 11, 236 ἐπ. καί : Ἀπάντησις τοῦ Πανελληνίου διὰ τοῦ Καποδίστρια (τῆς 18/30 Ὀκτ.) ἐν Correspondance τ. 4, 455 ἐπ. καὶ Α Μ ά μ ο υ κ α, ἐνθ' ἀν. 11, 245 ἐπ. Ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέροντα τὰ ὑπ' ἀριθ. 24–28 ἐρωτήματα. Αἱ ἀπαντήσεις τῆς Κυβερνήσεως οὐχὶ πάντοτε ἀκριβεῖς (πρὸς βλ. Δ. Κ α μ π ο ύ ρ ο γ λ ο υ, Ἱστορία τῶν Ἀθηναίων, 2, 56 ἐπ.).
- Κατάστροφαις τῶν ἐκπαλασιουρουτίων τοῦ βηλαετίου (ναχαγιέ) Ζαγορίου, ἐδ. ὑπὸ Π. Β ι ζ ο υ κ ί δ ο υ, ἐν Ἡπ. Χρ. 2, 33 ἐπ.
- Ψήφισμα ΙΘ' τῆς 15 Δεκ. τοῦ Κυβερνήτου (Μάμουκα, ἐνθ' ἀν. 11, 505 ἐπ.) ἀρθρ. 38 : «Τὰ δικαστήρια ἀκολουθοῦν εἰς μὲν τὰ πολι-

τικά, τοὺς νόμους τῶν αὐτοκρατόρων, περιεχομένους εἰς τὴν πρόχειρον Ἑξάβιβλον τοῦ Ἀρμενοπούλου, εἰς δὲ τὰ ἐμπορικά, τὸν τῆς Γαλλίας ἐμπορικὸν κώδικα».

1830. Πρᾶξις ὑπ' ἀριθ. 64 τῆς 4 Φεβρ. Α' : «Ὁ ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης Γραμματεὺς τόσον ἐκ τῶν Βασιλικῶν ὅσον καὶ ἐκ τῶν Νεαρῶν τῶν μεταγενεστέρων αὐτοκρατόρων θέλει συλλέξει ἅπαντας τοὺς πολιτικούς βυζαντινοὺς νόμους, κατατάττων αὐτοὺς εἰς τὴν ἀνήκουσαν τάξιν».

— Ἐγκύκλιος περὶ ἐθίμων, τῆς 15 Δεκ., πρὸς τοὺς Προέδρους τῶν δικαστηρίων Σπάρτης, ἐδ. ἐν Μάουρεο (μετ. Ε. Καραστιάθης, Ὁ ἑλληνικὸς Λαός, Α' 429 ἐπ.).

— Ψήφισμα 152 τῆς 15 Αὐγ. *Περὶ Διοργανισμοῦ Δικαστηρίων*. Ἀρθρ. 148 : «Τὰ δικαστήρια διὰ μὲν τὸ πολιτικὸν ἀκολουθοῦν τοὺς νόμους τῶν αὐτοκρατόρων ἕως οὗ δ' ἐκδοθῇ ἡ παρασκευαζομένη συλλογὴ αὐτῶν, θέλουν συμβουλευέσθαι τοὺς περιεχομένους εἰς τὴν πρόχειρον Ἑξάβιβλον τοῦ Ἀρμενοπούλου».

1832. *Πολιτικὸν Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος*, τῆς 15 Μαρτίου, τῆς Ε' Συνελεύσεως. Ἀρθρ. 291 : «Ἔως ὅτου δημοσιευθῶσι κώδικες νόμων, κατὰ τὸ 118 ἄρθρον, οἱ βυζαντινοὶ νόμοι τῶν ρωμαίων καὶ χριστιανῶν αὐτοκρατόρων... καὶ οἱ παρὰ τῆς ἑλληνικῆς πολιτείας δημοσιευόμενοι ἔχουν ἰσχύν». Ἀρθρ. 288 : «αἱ ἐξ ὅλων τῶν κοινωνικῶν σχέσεων πηγάζουσαι συμφωνίαι καὶ αἱ ἀπὸ συναλλαγμάτων ὑποθέσεις θέλουν δικάζεσθαι καὶ ἀποφασίζεσθαι κατὰ τὰς βάσεις ἐφ' ὧν στηρίζονται, χωρὶς νὰ παραβιάζωνται εἰς τὸ παραμικρὸν τὰ ἔγγραφα καὶ αἱ συνθήκαι, αἱ γενόμεναι ἐπὶ καλῇ πίστει καὶ κατὰ τὰς ἐπικρατούσας τοπικὰς συνηθείας...»

— Θέσπισμα περὶ περιορισμοῦ τῶν προικοδοσιῶν 19 χωρίων τοῦ Ζαγορίου τῆς Ἡπείρου, ἐδ. ὑπὸ Π. Βιζοουκίδου, ἐν Ἡπ. Χρ. 2, 37 ἐπ.

1833. Γραπτὰ ἔθιμα Σπετσῶν, ἐδ. ἐν JGR 8, 559 – 563.

— Γραπτὰ ἔθιμα Ἀν. Σπάρτης, ἐδ. ὑπὸ Ἰακ. Βισβίτζη, ἐν π. Ἀθηνᾶ 53, 253 ἐπ.

— «Πρόχειρον νόμων, τὸ λεγόμενον Ἡ Ἑξάβιβλος, συλλεχθεῖσα ἀπὸ ὅλους τοὺς νόμους κατ' ἐκλογὴν καὶ ἐπιτομὴν καὶ συνταχθεῖσα οὕτω παρὰ ... Κωνσταντίνου τοῦ Ἀρμενοπούλου καὶ μεταφρασθεῖσα παρὰ Κ. Κλονάρη. Ἐν Ναυπλίῳ..»

— Ἐγκύκλιος τῆς 22 Μαρτίου τῆς ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης Γραμματείας, πρὸς τοὺς ἐπαρχιακοὺς Εἰρηνοδίκας καὶ Δημογέροντας τῆς Ἐπικρατείας. Περιέχει κατάλογον ἐρωτημάτων («ζητημάτων») περὶ τοπικῶν ἐθίμων. Ἀνεδημοσιεύθη ὑπὸ Δ. Πασχάλη, ἐν ΑΙΑ 6, 217 ἐπ.

- 1834.** Προνόμια Σάμου. Βλ. Μετάφρασιν ὑψηλοῦ αὐτοκρ. Φερμανίου, ἥτοι τῆς ὀργανικῆς Διατάξεως τῆς ἐκδοθείσης τὸ 1824 καὶ περιεχοῦσης τὰ χορηγηθέντα τοῖς Σαμίοις Προνόμια (1839).
- 1835.** Ἐκδοσις τῆς Ἑξαβίβλου τοῦ Ἀρμενοπούλου, ἐν Ἀθήναις (μόνον κείμενον). Πρβλ. Ἰακ. Βισβίτζη, ἐν ΤΑ, 163 – 172.
- Φερμάνιον Μαχμούτ Β' περὶ τῶν προνομίων τῶν νήσων τοῦ ἀρχιπελάγους, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γεδεών, Γράμματα 107 ἐπ.
- Διάταξις πΚ Γρηγορίου, περὶ γάμου, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γεδεών, Καν. Διατ. Α' 369.
- 1836.** Διάταξις πΚ Γρηγορίου, περὶ προικοδοσιῶν, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γεδεών, Καν. Διατ. Α' 328.
- Διάταξις τοῦ αὐτοῦ, περὶ ἐγκύρου γάμου, ἐδ. αὐτόθι, Β' 203.
- 1837.** Διάταξις τοῦ αὐτοῦ, κατὰ τῶν Ἀδελφάτων, ἐδ. αὐτόθι, Β' 207.
- 1838.** Διάταξις τοῦ αὐτοῦ, περὶ διαζυγίου, ἐδ. αὐτόθι, Β' 336.
- 1839.** «Τόμος περὶ συνοικεσίων», ἐπὶ πΚ Γρηγορίου ζ', ἐδ. ἐν Ράλλη – Ποτλῆ 5, 164 ἐπ.
- Βεράτιον (Χάτι Σερίφ) Μαχμούτ Β' πρὸς τὸν μ. Ἡρακλείας Διονύσιον μνημονεύεται ὑπὸ Σ. Θ. Θεοφανίδου, ἐν Ἀρχ. Θρακ. λαογρ. καὶ γλωσσ. θησαυροῦ 14, 353 ἐπ., περὶ τῶν προνομίων τοῦ γένους. Ὁμοίου περιεχομένου τὸ δημοσιευθὲν ὑπὸ Α. Ἀναγνώστιδου, πρὸς τὸν μ. Ἀγαθουπόλεως Ἡσαΐαν, ἐν π. Δωδεκανησιακῇ Ἐπιθ. (Μάϊος – Ἰούνιος 1948). Πρβλ. Heidborn, Manuel de droit public et administratif de l'Empire Ottoman, 1 (1908) 94, 297.
- 1841.** Γράμμα Ἀνθίμου τοῦ ἀπὸ Κυζίκου, κατὰ προικοδοσιῶν, πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους τῆς μ. Νικομηδείας, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γεδεών, ἐν π. Φιλολ. Ἠχώ Κ/πόλεως, περ. Β' ἀριθ. 3 (1896) 17 ἐπ.
- Codice civile degli stati uniti delle Isole Ionie. Corfù... εἰς 8ον. Ἐδ. ἐν ἑλλ. μεταφράσει τὸ 1851. Ἐπίσης ἐμπορικὸς καὶ ποινικὸς Ὄργανισμός Δικαστηρίων, Πολιτικῇ καὶ Ποινικῇ Δικονομίᾳ. Πρβλ. Π. Ζέπου, Ἡ σημασία τοῦ Ἰονίου πολιτικοῦ Κώδικος, ὡς τοπικοῦ ἑλλ. Δικαίου, ἐν ΑἶΔ, 5, 556 ἐπ.
- 1844.** Διάταξις πΚ Γερμανοῦ, περὶ προικοδοσιῶν, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γεδεών, Καν. Διατ. Α' 335.
- 1849.** Ἐγκύκλιος ἐπιστολὴ πΚ Ἀνθίμου, περὶ ὄρκου, ἐδ. ἐν Ράλλη – Ποτλῆ 5, 617 ἐπ.
- 1852.** Νόμος Καταστατικὸς τῆς Ἰ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐδ. ἐν Ράλλη – Ποτλῆ 5, 602 ἐπ.
- Νόμος περὶ ἐπισκοπῶν καὶ ἐπισκόπων καὶ περὶ τοῦ ὑπὸ τοὺς ἐπισκόπους τελοῦντος Κλήρου, ἐδ. αὐτόθι, 5, 591 ἐπ.

1853. Φιρμάνιον Μετζήτ, περὶ τηρήσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν δικαίων τῶν ρωμαίων, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γ ε δ ε ὡ ν, Γράμματα 114 ἐπ.
1856. *Χάτι Χουμαγιούν*. Ἐδ. ἐν ἑλλ. μεταφράσει ὑπὸ Δ. Ν ι κ ο λ α ί - δ ο υ, Ὁθωμ. Κώδικες 3 (1880) 2849 ἐπ.
1864. Πρακτικὸν περὶ ἐθίμων Καρπάθου, ἐδ. ὑπὸ Μ. Μ ι χ α η λ ί δ ο υ - Ν ο υ ἄ ρ ο υ, ἐνθ' ἄν. 14 ἐπ. Ἀνεδ. ἐν JGR 8, 564 ἐπ.
1865. Βεράτιον ἀρχιεπ. Κύπρου Σωφρονίου, ἐδ. ὑπὸ Φ ι λ. Γ ε ω ρ γ ί ο υ, Εἰδήσεις ἱστορικαὶ περὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου (1875) 136 ἐπ.
1866. Νόμος ΡΝ' περὶ ἀφομοιώσεως νομοθεσίας Ἑπτανήσου.
1868. Ὁργανικὸς Νόμος Κρήτης.
1876. Γραπτὴ διατύπωσις ἐθιμικοῦ δικαίου Ἀστυπαλαίας, ἐδ. ὑπὸ Μ. Μ ι χ α η λ ί δ ο υ - Ν ο υ ἄ ρ ο υ, ἐν π. Λαογραφία 13 (1950) 126 ἐπ.
1878. Σύμβασις τῆς Χαλέπας (Κρήτης), δι' ἧς ἐπεξετάθη καὶ διετάχθη ἡ πλήρης ἐφαρμογὴ τοῦ Ὁργανικοῦ Νόμου (βλ. ἔτος 1868).
1881. Ἐγκύκλιος πΚ Ἰωακείμ, περὶ δικαστηρίων, ἐδ. ἐν Ἑκ. Ἀλ. 1, 235.
1897. *Σαμακὸς Κῶδιξ*, τεθεὶς ἐν ἰσχύϊ ἀπὸ τοῦ 1899, καταργηθεὶς δὲ διὰ τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος.
1903. *Ἀστικὸς Κῶδιξ Κρήτης* (ὑπ' ἀριθ. 573), ἐξ ἀρθρων 1357.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Σ. ΓΚΙΝΗΣ